

Annettu julkipanon
jälkeen

Antopäivä

29.1.2018

Päätösnumero

18/0026/2

Diaarinumerot

02613/16/4101

00031/17/4101

00032/17/4101

00037/17/4101

00038/17/4101

00045/17/4101

00053/17/4101

00054/17/4101

00055/17/4101

00131/17/4101

Asia

Maakuntakaavan hyväksymistä koskevat valitukset

Valittajat

1. Seppo Siivola ja Pirjo Siivola
2. Juha Salila ja lisäksi 24 muuta valittajaa
3. Mirva Oksanen ja lisäksi 7 muuta valittajaa
4. Risto Helander
5. Marjut Koverola ja lisäksi 11 muuta valittajaa
6. Markku Meriluoto
7. Päijätsalon Osuuskunta
8. Pentti Lankisen kuolinpesä
9. Marja Kassari ja Eeva Kassari
10. Pekka Salmi ja lisäksi kolme muuta valittajaa

Päätös, josta valitetaan

Päijät-Hämeen liiton maakuntavaltuuston päätös 2.12.2016 § 22

Päijät-Hämeen maakuntavaltuusto hyväksyi Päijät-Hämeen maakuntakaavan 2014.

Päijät-Hämeen maakuntahallitus on päätöksellään 20.2.2017 § 19 määrännyt Päijät-Hämeen maakuntakaavan 2014 tulevan voimaan maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n mukaisesti ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Postiosoite

Raatihuoneenkatu 1
13100 HÄMEENLINNA

Käyntiosoite

Arvi Kariston katu 5
13100 HÄMEENLINNA

Puhelinvaihte

029 56 42200

Faksi

029 56 42269

Sähköposti

hameenlinna.hao@oikeus.fi

Käsittely hallinto-oikeudessa

Vaatimukset hallinto-oikeudessa

1. Seppo Siivolan ja Pirjo Siivolan valitus

Sysmän Rekolanvuoren tuulivoimaa koskeva merkintä (tv8) on poistettava maakuntakaavasta.

Perustelut

Alue ei sovellu tuulivoimatuotantoon. Rakentaminen aiheuttaa haittaa alueiden käytön muulle järjestämiselle, se ei ole sopivaa maisemalliselta kannalta ja se vaikeuttaa erityisten luonnon ja kulttuuriympäristön arvojen säilyttämistä ja virkistystarpeiden turvaamista ja aiheuttaa merkittäviä haitallisia ympäristö- tai muita vaikutuksia.

Kaava aiheuttaa kohtuuttomia rakentamisrajoituksia asutukselle. Tuulivoimaa koskevat aluevaraukset aiheuttavat asukkaille pysyviä rakentamisrajoituksia, jotka ovat voimassa, vaikka tuulivoimaloita ei rakennettaisi. Alueelle ei saisi rakentaa uusia asuntoja ja vanhoille rakennuksille ei saisi tehdä merkittäviä kunnostustoimenpiteitä.

Alue rajoittuu Sysmän kirkonkylän taajama-alueeseen sekä Joutsjärven kylään, jossa on vakituisen asutuksen lisäksi paljon loma-asutusta. Hallituksen energia- ja ilmastostrategiassa edellytetään tuulivoiman keskittämistä suuriin yksiköihin ja riittävän kauas pysyvästä asutuksesta. Rekolanvuoren kuuden voimalan alue ei ole valtakunnallisesti merkittävä eikä hyväksyttyä 500 metrin suojaetäisyyttä voida pitää riittävänä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on lausunnossaan 14.4.2016 katsonut, että nykyaikaisille tuulivoimaloille 500 metrin suojaetäisyys on liian pieni ja että yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä tuulivoimalat on sijoitettava kauemmas asutuksesta. Monet kunnat ovat kokemusperäisesti linjanneet, että tuulivoimaloita ei tule rakentaa kahta kilometriä lähemmäksi asutusta. Rekolanvuoren alueen koko rajoittaa voimaloiden siirtomahdollisuuksia. Sosiaali- ja terveysministeriön edellyttämän pidemmän turvaetäisyyden seurauksena voimalat siirtyisivät epäedullisempiin sijoituspaikkoihin ja voimaloiden sähköntuotanto pienenesi ja toiminnan kannattavuus heikentyisi.

Rekolanvuorelle rakennettavat tuulivoimalat estäisivät luontoon ja rauhaan liittyvien vetovoimatekijöiden hyödyntämisen alueen matkailun kehittämisessä.

2. Juha Salilan ja asiakumppaneiden valitus

Hollolan Haukkakallion tuulivoima-alueetta koskeva merkintä (tv2) on poistettava maakuntakaavasta.

Perustelut

Päätöksenteossa ei ole otettu huomioon yli 120 henkilön antamia muistutuksia.

Haukkakallion tuulivoima-alueen raja-
aus on muuttunut merkittävästi kaavaval-
mistelun aikana. Haukkakallion alueesta laaditut selvitykset eivät kata maa-
kuntakaavassa hyväksytyä tuulivoima-
aluetta. Esimerkiksi melumallinnus ei
ulotu kaava-alueelle (Päijät-Hämeen potentiaalisten tuulivoima-alueiden jatko-
selvitys, s. 61, kuva L1). Muistutukseen annetussa vastineessakin on ristiriitai-
sesti todettu, että alueista ei ole tehty yksityiskohtaisia tutkimuksia ja ettei voi-
maloiden sijainteja ole tarkemmin suunniteltu.

Haukkakallion tuulivoima-alueen vaikutusalueella on runsaasti vakituista asu-
tusta ja loma-asutusta ja siellä harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Maakunta-
kaavaselostuksen mukaan kaikki vakituiset ja vapaa-ajan asunnot on rajattu
tuulivoima-alueiden ulkopuolelle noin 500 metrin suojavyöhykkeellä, mutta
alueella on useita vakituksia ja vapaa-ajan asuntoja alle 500 metrin päässä tuu-
livoima-alueesta. Sosiaali- ja terveysministeriö on todennut lausunnossaan,
että tuulivoima-alueiden suojavyöhyke tulee olla kaksi kilometriä. Myös Hol-
lolan kunta on valtuustopäätöksessään edellyttänyt kahden kilometrin suoja-
etäisyyttä.

Tuulivoimalat aiheuttavat haittoja asumiselle, terveydelle, maa- ja metsätalous-
elinkeinolle, virkistykselle ja luonnolle. Tuulivoimaloista kertyneiden koke-
musten perusteella voimaloiden aiheuttama melu, varjot ja välkehdintä aiheut-
tavat vaikutusalueen ihmisissä unettomuutta ja sairauksia. On ihmisiä, jotka
ovat jopa joutuneet muuttamaan pois tuulivoimaloiden läheisyydestä. Tuuli-
voimalat heikentävät alueen viihtyisyyttä ja alentavat kiinteistöjen arvoa.
Haukkakallion tuulivoimaloiden vaikutusalueella asuu pysyvästi paljon ihmi-
siä, jotka altistuvat kyseisille haitoille.

Tuulivoima-alueeksi suunniteltu alue on tärkeä virkistysalue lähialueen asuk-
kaille. Tuulivoimarakentaminen rajoittaa ulkoilua, retkeilyä, marjastusta ja
metsästystä tai käyttö estyy kokonaan.

Kaavaselvitysten mukaan alue on luonnon ydinaluetta ja alueen läpi kulkee
ekologinen yhteys. Esitetyllä Haukkakallion tuulivoima-alueella esiintyy usei-
ta lintulajeja ja siellä on rikas eläinlajisto, joista merkittävimpiä ovat metsäka-
nalinnut, hirvieläimet, pienpedot, metsäjänis ja rusakko.

3. Mirva Oksasen ja asiakumppaneiden valitus

Hollolan Haukkakallion tuulivoima-
aluetta koskeva merkintä (tv2) on poistet-
tava maakuntakaavasta.

Perustelut

Päätöksenteossa ei ole otettu huomioon usean maanomistajan muistutusta,
joissa he ovat ilmoittaneet, etteivät halua maitaan kaavoitettavan tuulivoimalan
tuotantoalueeksi. Lisäksi yli 100 henkilön muistutukset, joissa on kerrottu
hankkeen haittavaikutuksista asumiseen, luontoon sekä maa- ja metsätalouden
harjoittamiseen on jätetty huomiotta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on edellyttänyt vähintään kahden kilometrin suo-
jaetäisyyttä tuulivoimaloiden ja asutuksen välille. Tuulivoima-alueen vaikutus-
piirissä ja alueen välittömässä läheisyydessä on lukuisia asuin- ja vapaa-ajan
kiinteistöjä. Ihmiset altistuvat tuulivoimaloiden aiheuttamille sairauksille ja
joutuvat pahimmassa tapauksessa muuttamaan pois.

Myös Hollolan kunnanvaltuusto on 15.6.2015 tekemässään päätöksessä edellyttänyt vastaavaa kahden kilometrin suojaetäisyyttä yleiskaavan suunnittelussa. Kun otetaan huomioon, että tuulivoimaloiden sijoittamisesta päättää lopulta kunta itse, maakuntakaavassa on otettava huomioon kyseinen Hollolan kunnan päätös, eikä estää alueen kehittämistä ja tulevaisuutta. Samalla vältytään aiheuttamasta haittaa ja epä tietoisuutta paikallisille asukkaille ja heidän elinkeinoilleen.

Kun otetaan huomioon sosiaali- ja terveystieteiden ja Hollolan kunnan edellyttämät suojaetäisyydet, ei puheena olevalle tuulivoima-alueelle voida sijoittaa yhtään tuulivoimalaa. Lisäksi tuulivoima-alue sijoittuu luonnonsuojelualueelle, jolla on metsälain mukainen tärkeä elinympäristö.

4. Risto Helanderin valitus

Maakuntavaltuuston päätöstä on muutettava siten, että valtatie 12 jätetään selvitystarvealueeksi.

Perustelut

Linjaus on valittava vasta, kun on laadittu nyky lainsäädännön mukainen ympäristövaikutusten arviointiprosessi.

Valtatie 12 linjaukseksi on valittu edellisestä maakuntakaavasta ja väylän yleissuunnitelma valmistelusta poiketen uusi linjaus. Kohteeseen on sovellettu vuonna 2005 päättyneitä YVA-prosessia. YVA-lainsäädäntöä on muutettu vuonna 2006, ja asetuksen mukaan YVA-menettelyä on sovellettava myös sellaisiin hankkeiden muutoksiin, jotka vastaavat asetuksessa mainittuja hankkeita. Lisäksi YVA-asetuksessa on korostettu vaihtoehtojen esittämistä ja vertailua. Syntyneitä tilannetta on pidettävä lainmuutoksen tarkoittamana muutoksena.

Helander on vielä viitannut kaavavalmisteluun aikana antamaansa muistutukseen, jossa on todettu muun muassa, että eri vaihtoehtojen kustannuksia on arvioitu hyvin yleispiirteisesti. Nyt valittu vaihtoehto vastasi linjaukseltaan likimäärin VE2-linjausta vuoden 2005 YVA-menettelyssä. Tuolloin VE2 oli kaksi miljoonaa euroa kalliimpi kuin yleissuunnitelmaan edennyt vaihtoehto, mutta vuonna 2013 arviot olivat päinvastaisia. Alueella on tehty uusia pohjavesitutkimuksia, joita ei ole käytetty hankkeessa hyväksi. Uusi linjaus merkitsee todennäköisesti uusia rajauksia pohjavesialueisiin. Valittu vaihtoehto pirstoo yhdyskuntarakennetta ja tekee hyviä etelärinnepeltoja käyttökelpottomiksi tai vaikeasti saavutettaviksi. Samalla pilataan yksi merkittävimmistä Salpausselän etelälieceen peltoalueista. Maisemanäkökulmasta valtakunnalliset väylät pitäisi kytkeä samaan maastokäytävään. Tien linjaus merkitsee 0,5 kilometrin levyistä estevaikutusta pääradan ja valtatie väliin. Melu leviää peltoaukealla esteettä, melusuojusrakenteiden hyöty on rajallinen ja lisää kustannuksia. Valittu vaihtoehto ainoa hyöty on mahdollisuus toteuttaa se vaiheittain.

Valtakunnalliset pääväylät ovat luonteeltaan niin pitkäjänteiseen tarkasteluun perustuvia, että niiden vaihtoehto valinta ei voi perustua pelkistettyyn investointiherkinäkö kulmaan. Jos kustannusperustetta käytetään merkittävänä osana valinnassa, kaikki realistiset vaihtoehdot on vietävä julkisesti sellaiselle tasolle

suunnitelmien osalta, että vertailu voidaan tehdä luotettavasti. Ennen linjausvalintaa on tehtävä luotettava ja seikkaperäinen vaikutusten arviointi eri vaihtoehtoista, joita ovat nykyisen maakuntakaavan mukaisen ratkaisun ohella ainakin Pietarinradan viereen kytkeytyvä ratkaisu.

Pohjatietomateriaalia on pääosin riittävästi, mutta neutraali ja yksityiskohtainen vaikutusten arviointi puuttuu. Vertailussa on otettava huomioon muun muassa lievä väylän palvelutasosta tinkiminen suhteessa korvaamattomiin ympäristöseikkoihin. On otettava huomioon myös direktiivilajeihin kuulumaton eläimistö, joka on kuitenkin luonnon monimuotoisuuden ja alueen viihtyisyyden kannalta tärkeä. Radan vierustan osalta on otettava huomioon, että sille ei ole vielä tehty pohjavesisuojausta, mutta viereen rakennettava valtatie voi aikanaan ottaa vastaan myös radan vedet, mikä tuo tulevaisuuden kannalta synergiaedun.

5. Marjut Koverolan ja asiakumppaneiden valitus

Pikijärven ampumarataa koskeva aluevaraus on poistettava maakuntakaavasta. Jos se ei ole mahdollista, suunnittelumääräystä on tarkistettava siten, että melualueen ulkopuolisiin alueisiin kohdistuva meluhäiriö estetään.

Perustelut

Maakuntakaavassa Pikijärven ampumarata on varattu seudulliseksi ampumaradaksi, jonka toimintoja laajennetaan. Aluevaraus perustui ensimmäisessä maakuntakaavaehdotuksessa ampumaratajärjestelyyn, jonka tarkoituksena oli siirtää Hälvälän ampumaradan toimintoja Heinolaan Pikijärven ampumaradalle. Hälvälän ampumaradan toimintojen lakkauttamisesta on luovuttu, mutta Pikijärven ampumarata esitetään edelleen varattavaksi seudulliseksi ampumaradaksi.

Pikijärven ampumaradalle on vuonna 2006 myönnetty ympäristölupa vuodelta 1976 peräisin olevan suunnitelman pohjalta. Melun kannalta ongelmallisissa haulikkolajeissa laukausten määrä on ollut kohtuullisen pieni. Toimintaa on viime vuosina laajennettu muun muassa practical-ammuntaan ja alueelle on rakennettu uusi haulikkorata, minkä seurauksena meluhaitat ovat kasvaneet erityisesti Joenniemen (Mustalammentien) yksityistien suuntaan, missä on noin 30 loma-asuntoa. Toiminnot eivät sisälly ympäristölupaan eikä meluhaitan estämiseksi ole rakennettu rakenteita Konnijärven suuntaan.

Maakuntakaavassa on jätetty selvittämättä radan ympäristövaikutukset vedoten resurssien puutteeseen ja maakuntakaavan yleispiirteisyyteen. Ympäristövaikutusten selvittäminen on rajoittunut muutamiin valikoituihin mielipidehaastatteluihin, joita ei tämän kokoluokan hankkeessa voida pitää riittävänä. Tällaisessa tilanteessa vähimmäisvaatimuksena on pidettävä sitä, että ministeriöiden kaavoitusta ja ratojen perustamista varten laaditut suunnitteluohjeet ja niiden keskeiset sisältövaatimukset otetaan huomioon.

Opetusministeriön ja Suomen ampumaurheiluliiton ampumaratojen suunnitteluohjeen mukainen melualue ulottuu ampumasuunnassa noin kahden kilometrin etäisyydelle pysyvien asuntojen osalta. Melualue määräytyy 65 dB:n impulssitason perusteella. Loma-asunnoilla vastaava taso on 60 dB, mikä siirtää haitallista meluvaikutusta noin yhden kilometrin verran etämmälle. Pikijärven ampumarata on kauttaaltaan vakituisen ja vapaa-ajan asutuksen ympäröimä.

Maakuntakaavan perusteluissa todetaan, että noin kahden kilometrin etäisyydellä radasta asuu noin 155 asukasta. Tämä osoittaa, että ampumaratavaraus on ristiriidassa ympäröivän maankäytön kanssa.

Kaavamääräys melun rajoittamisesta on yleispiirteinen ja tavoitteellinen, joten se on epäselvä ja liian tulkinnanvarainen. Määräys ei ohjaa jatkosuunnittelua maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla.

6. Markku Meriluodon valitus

Kaavamerkintä kk8 eli Nastolan vt 12 varsi on muutettava muotoon Pietarinradan ja vt 12 kehityskäytävä.

Osasta kaava-aluetta on muodostettava Uudenkylän kehittämisalue.

Nastolan kierrätyspuistot (kaavamerkinnot llk4 ja llk5) on poistettava kaavasta. Huhmarmäen-Lakeassuon luonnonsuojelualue ja Huhmarmäen UNESCO-maailmanperintökohde on turvattava.

Lakeassuonpuron oikeastaan Rakokiven teollisuus- ja varastoalue (T39) on poistettava maakuntakaavasta ja siirrettävä Ullankankaan-Piiankallion teollisuusalueelle. Kaavamerkinnot T/T39 ja T-EJ on muutettava merkinnäksi M. Uudet tiemerkinnot on samalla poistettava. Teollisuus- ja varastoalueella olevat Piiankallio ja Selkosaarenkalliot on muodostettava luonnonsuojelualueiksi.

Valtatien 12 linjaus osuudella Uusikylä-Mankala on poistettava ja muutettava Meriluodon esityksen mukaisesti radanvarsilinjaukseksi.

Perustelut

Perustelut yleisesti

Kaavamerkinnot tuhoavat nauhataajaman itäosan asutuksen, elinkeinojen ja luonnonympäristön elinehdot. Kaava on säädösten, sopimusten ja asukkaiden tahdon vastainen.

Valituksessa on viitattu Meriluodon laatimaan Uudenkylän Masterplaniin, joka tulisi ottaa suunnittelun lähtökohdaksi.

Lisäksi valituksessa on esitelty vaihtoehtoinen, valittajan käsityksen mukaan turvallisempi, maiseman, asutuksen ja ympäristön kannalta sopivampi ja kustannustehokkaampi linjaus valtatielle 12 (radanvarsilinjaus). Suunnittelusta vastaavien viranomaisten on otettava radanvarsilinjaus laskelmineen tasavertaisesti nykyisten vaihtoehtojen rinnalle ja laatia siitä YVA-selvitys.

Valituksessa on vielä selostettu Lahden Uudenkylän yleiskaavaa koskevia vaihteita.

Kehittämisen kohdealue kk8

Uusi muotoilu ilmentää kokonaisuutta paremmin.

Uudenkylän kehittämisalue

Uuden kehittämisalueen nimeämislain (110 - 112 §) mukaiset edellytykset.

Nastolan kierrätyspuistot (llk4 ja llk5)

Hankkeen sosiaalisten vaikutusten arviointi on ollut puutteellista, sillä konsultti on haastatellut vain 18 henkilöä.

Maakuntakaavassa on osoitettu seitsemän uutta kaatopaikka-aluetta, joita kutsutaan luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealueiksi tai kierrätyspuistoiksi. Alueiden pinta-ala on yhteensä 2 799 hehtaaria, joten syntyy vaikutelma, että eteläisen Suomen kaatopaikkatoiminta on tarkoitus keskittää Päijät-Hämeeseen.

Lahden ja Nastolan väliselle radalle on vuonna 2010 lisätty kaksi uutta henkilöasemaa. Sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehittäminen luo pohjan yritystoiminnalle sekä viihtyisälle elinympäristölle eivätkä radanvarren kaatopaikat kuulu tähän. Kaatopaikkauhka lamaa muun toiminnan alueella. Kaatopaikat aiheuttavat haittaa asukkaille ja ympäristölle ja niille on etsittävä soveliaampi paikka, kuten Nostavan logistiikkakeskus. Kaatopaikat tuhoavat Uudenkylän 600 vuotta vanhan luonnon- ja kulttuurihistorian. Suunniteltu tie kaatopaikkojen välille uhkaa Lakeassuon luontoarvoja. Kaatopaikan konsultti ei huomautuksista huolimatta ole ottanut huomioon Huhmarmäen Struven ketjun muinaisjäännöstä, joka on UNESCO:n maailmanperintökohde. On ennustettavissa, että työpaikka-alue laajenee kaatopaikaksi räjäyttämällä Huhmarmäki.

Rakokiven teollisuus- ja varastoalue (T39)

Rakokiven teollisuus- ja varastoalueen maasto ei sovellu rakentamiseen. Alueen toteuttaminen on kallista, koska siellä on vaikeaa suo- ja kalliomaastoa. Liikenneyhteydet puuttuvat. Alueella on arvokkaita luontokohteita (Piiankallio, lähteikkö) ja siellä on havaittu pyy ja metso. Selkosaarenkalliot täyttää METSO-toimenpideohjelman valintaperusteet ja kaupungin tulisi lunastaa alue. Alueelle ei saa osoittaa muutakaan maankäyttöä kuten maa-ainesten ottamista.

Valtatie 12

Hanketta koskeva ympäristövaikutusten arviointimenettely ei vastaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia, vaan vuonna 2005 valmistunut YVA-arviointi on vanhentunut. Vuonna 2005 voimaan tulleissa laissa ja asetuksessa viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA) on säädetty viranomaisten selvitys- ja arviointivelvollisuudesta. Konsultin vuonna 2010 laatima selvitys ja palvelutasoraportti vuodelta 2014 ovat puutteellisia ja niissä on esitetty vain tilaajien haluamat mielipiteet. Hankkeen vaikutusten arviointi ja vaihtoehtojen vertailu on puutteellista. Luontoselvitykset ovat puutteellisia erityisesti MAALI-linnustoalueiden osalta. YVA-selvityksen yhteydessä olisi tullut laatia linnuston levähtäjälaskennat sekä ottaa huomioon lepakot.

Uudenmaan ELY-keskuksen valmistelemassa yleissuunnitelmassa valtatie 12 on esitetty rakennettavaksi keskikaiteelliseksi ohitustieksi uuteen maastokäytävään nykyisen tien eteläpuolelle välillä Uusikylä-Tillola. Tien yleissuunnitelma ei ollut käytettävissä joulukuussa 2016 vaan se julkaistiin vasta tammi-kuussa 2017.

Toisin kuin selvityksissä on esitetty, valtatiellä 12 ei ole erityisen suurta merkitystä Suomen liikennejärjestelmässä, joten sitä ei tule suunnitella moottoritie-luonteisesti niin kuin nyt on tehty. Tiesuunnitelmassa on yritetty vähätellä rautatien merkitystä Lahden ja Kouvolan välisenä yhteytenä ja paisutettu maantien merkitystä. Liittymät ja keskikaiteet ovat ylimitoitettuja järjestelyjä ja siten kalliita ja toteuttamiskelvottomia. Keskikaiteet eivät lisää liikenneturvallisuutta. Hiisiön, Jokuen ja Tillolan liittymät ovat tarpeettomia. Harjunaluspehmeikön paaluttaminen on kallista. Meriluodon esittämässä radanvarsilinjauksessa ei välttämättä tarvita pohjaveden suojausta. Tiehankkeen kustannusarvio on liian korkea, joten nykyistä suunnitelmaa joudutaan joka tapauksessa karsimaan. Kouvolantien liikennemäärä ja raskaan liikenteen osuus ja kasvunäkymät ovat vähäisiä, koska vieressä kulkee Suomen kansainvälinen päärata eli Pietarinrata. Raskaampi akselipaino, uusittu turvalaitejärjestelmä ja Mankalan raiteenvaihtopaikka ovat kasvattaneet ratakapasiteettia ja nostaneet rautatieliikenteen kilpailukyvyn ylivoimaiseksi maantieliikenteeseen verrattuna. Rautatien kolmannen raiteen ja valtatie rakennustarve ja -aikataulu osuvat yksiin, joten yhteisen väylärakentamisen synergiaedut kannattaa käyttää hyväksi. Lahden ja Nastolan yhdistymissopimus painottaa yhdyskuntarakenteen runkona Pietarinrataa ja toimivaa taajamaliikennettä Lahden ja Uusikylän välillä.

Uudenkylän ja Arolan kohdalla linjaus halkoo arvokkaan kulttuurimaiseman ja maakunnallisesti merkittävän linnustoalueen. Kysymys on maisemallisesti merkittävästä ensimmäisen Salpausselän korkeasta ja kapeasta osasta. Arolan Alimmaisten peltoaukea kiertää Salpausselän juurelta yhtenäisenä ”pohjanmaalaisena” viljelymaisemana aina Orimattilan Kuivannon kylään asti. Salpausselän korkea etelärinne toisaalta rajaa ja myös avaa ehyen peltomaiseman. Tämän alueen säilyttäminen on tärkeää, koska koko Arolan Alimmaisen-Kuivannon peltolakeus on maakunnallisesti tärkeä suurten muuttolintujen levähdysalue (MAALI). Tuhannet kurjet, hanhet ja joutsenet ym. harvinaisimmat lajit viipyvät peltoaukealla jopa viikkoja muuttomatallaan. MAALI-alueen huomioiminen on jätetty kokonaan pois tiesuunnitelmasta.

7. Päijätsalon Osuuskunnan valitus

Sysmän Päijätsalon saareen osoitetut loma- ja matkailualueita koskevat merkinnät (R5 ja R6) on kumottava ja virkistysalueet (V) on säilytettävä ennallaan.

Hallinto-oikeuden on toimitettava katselmus Päijätsalon saarella.

Päijät-Hämeen liitto on velvoitettava korvaamaan Päijätsalon Osuuskunnan oikeudenkäyntikulut laillisine korkoineen.

Perustelut

Katselmus

Alueen maisemallisista ja kulttuurihistoriallisista erityispiirteistä johtuen katselmus alueella edistäisi valituksessa esitettyjen näkökohtien hahmottamista hyödyllisellä tavalla.

Pääasia

Päijätsalon Osuuskunta on vapaaehtoisin toimin suojellut omistuksessaan olleen 20 hehtaarin suuruisen Päijätsalon korkeimman kallioalueen. Alue on myöhemmin siirtynyt Metsähallituksen omistukseen ja se on liitetty osaksi Päijänteen Kansallispuistoa. Loppuosa eli 10 hehtaarin suuruisen osuus on edelleen osuuskunnan omistuksessa virkistyskäytössä ja sitä on hoidettu luonnonsuojelullisin perustein.

Maisema- ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja luonnonsuojeluarvoihin kohdistuvat vaikutukset on selvitetty puutteellisesti.

Päijätsalo kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin (YM 1992) ja maakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin (Päijät-Hämeen maisemaselvitys 2006). Päijätsalo on myös maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (Suopellon huvila-asutus). Rakentamiseen kaavoitettaisiin noin kolmasosa saaren pinta-alasta, jolloin virkistysalue pienenisi lähes puoleen nykyisestä. Samalla alueen virkistyskäyttö- ja ulkoilutarpeet kohdentuisivat entistä enemmän Päijätsalon Natura 2000 -verkostoon sisältyvälle alueelle (FI0363001). Päijätsalon alueelle on vielä ominaista, että maisema, rakennetun kulttuuriympäristön arvot sekä luonnonsuojelun ja virkistyskäytön tarpeet kytkeytyvät toisiinsa erityisen dynaamisesti saaren muodostamalla rajallisella alueella.

Kaavaselostuksessa asetetut kulttuuriympäristön ja maiseman suojelulle asetetut tavoitteet eivät ole välittyneet kaavan sisältöön Päijätsalon alueella.

Päijätsalon saaren rakentamiseen käytettävän alueen merkittävä laajentaminen ei täytä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vaatimuksia. Maakuntakaava on keskeisin instrumentti valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden konkretisoimisessa ja välittämisessä kunnalliseen kaavoitukseen. Kulttuuri- ja luonnonperintöön, virkistyskäyttöön ja luonnonvaroihin liittyvien erityistavoitteiden mukaan alueiden käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Rakentamiselle varatun alueen laajentaminen loukkaa välittömästi alueen erityisarvojen säilyttämisen edellytyksiä.

Päijätsalon loma- ja matkailualueita koskevat varaukset eivät täytä maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaisia sisältövaatimuksia erityisesti maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimista, alueiden käytön ekologista kestävyyttä ja virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyttä koskevien vaatimusten osalta. Päijätsalon alueen rajallisuudesta, maaston geografiasta ja muista edellä kuvatuista erityispiirteistä johtuen rakentamisalueen laajentaminen ei edistäisi tarkoituksenmukaisen alue- ja yhdyskuntarakenteen syntymistä. Loma-asutuksen ulottaminen nykyisille virkistysalueille poistaisi

kansallispuiston suojavyöhykkeet, kuormittaisi kansallispuistoa merkittävästi ja vähentäisi sen kansallista merkitystä. Kansallispuiston alueen ympäröiminen asuinalueella olisi erityisen haitallista virkistykseen, retkeilyyn ja luontoarvojen kannalta. Alueen luonnonsuhteista johtuen rakentaminen heikentäisi alueen maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja merkittäväällä tavalla. Ekologinen kestävyys vaatii Päijätsalon nykyisen kaavan pitämistä voimassa. Ekologisesti alueen kuluminen on huomattavaa jo nyt, ja kuluminen lisääntyisi merkittävästi, jos Päijätsaloon kaavoitetaan Sysmän kunnan tavoittelemien tavoin 50 - 100 uutta vapaa-ajan asuntoa ja jos alueelle ohjataan lisäksi muualta tulevia matkailijoita ja heille rakennettuja matkailuinvestointeja. Rakentamisalueen huomattavaa laajentamista ja virkistysalueiden vähenemistä tarkoittava varaus loukkaisi ja vaarantaisi ilmeisellä tavalla myös luonnonsuojelun tavoitteita, jotka tässä tapauksessa perustuvat EU:n luonnonsuojeluoikeuteen.

Kaavan vaikutuksista Päijätsalon Natura-alueen suojeluarvoihin olisi tullut laatia tarveharkinnan sijasta luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittama arviointi. Päijätsalon Natura 2000 -verkostoon kuuluva suojelualue sijaitsee Päijänteen rannalla Päijätsalon saaren länsiosassa ja rajaukseen sisältyy myös pieni Hattusaari. Kaavaa varten laaditussa Natura 2000 -alueiden tarveharkintaa koskevassa selvityksessä on kartoitettu Natura-alueiden suojeluperusteet ja niihin mahdollisesti kohdistuvat vaikutukset, mutta selvityksessä ei ole käsitelty nyt puheena olevaa Päijätsalon Natura-aluetta. Kaavaselostuksestaan ei ilmene, miten rakentamisen vaikutuksia on selvitetty tai mihin päätelmät vaikutusten vähäisyydestä perustuvat. Oikeuskäytännössä (KHO 20.3.2008 taltio 591 ja 25.8.2006 taltio 2170) maakuntakaavapäätös on katsottu lainvastaiseksi puuttuvan Natura-arvioinnin vuoksi ja koska kaavan sisältövaatimusten täyttymistä ei ole voitu arvioida puutteellisten selvitysten vuoksi. EU:n komissio on tulkintaohjeissaan (Natura 2000 -alueiden suojelu ja käyttö) korostanut varovaisuusperiaatteen merkitystä. Myös EY-tuomioistuimen oikeuskäytännössä (Waddeensee) on todettu, että vain sellaisessa tapauksessa, jossa ei ole olemassa mitään tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä tällaisten vaikutusten aiheutumatta jäämisestä, viranomainen voi katsoa, että hankkeen vaikutuksia Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen koskemattomuuteen ei tarvitse arvioida.

Valitukseen on oheistettu Hartti Hämäläisen Päijätsalon historiallisia vaiheita koskeva kirjoitus, jossa on esitetty Päijätsalon palauttamista valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden joukkoon.

Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäyntikulujen jääminen valittajien vahingoksi olisi kohtuutonta, kun otetaan huomioon maakuntakaavapäätöksen virheellisyys ja puutteelliset selvitykset.

8. Pentti Lankisen kuolinpesän valitus

Pohjavesialue Lusinkallio 120 on poistettava maakuntakaavasta.

Perustelut

Maakuntakaavan vireilletulosta ilmoittamisessa ja kuulemisessa on toimittu virheellisesti. Kun maanomistaja on iäkäs ja asuu muualla, hänellä on vähäiset mahdollisuudet saada tietoa kaavoituksesta. Maanomistajia olisi tullut kuulla

henkilökohtaisella kirjeellä. Pohjavesitutkimukset ja alueiden rajaukset on tehty ilmoittamatta siitä maanomistajalle. Muistutukseen on vastattu puutteellisesti.

Kaavan vaikutusten selvittäminen on ollut puutteellista. Lusinkallion pohjavesialuumerkinnän vaikutukset maa- ja metsätalouden harjoittamiseen ja korvauskysymykset on selvittämättä.

Pohjavesialuumerkintä laskee tilan Valkeasuo arvoa, vaikeuttaa sen myymistä sekä vaikeuttaa viljelyä ja metsänhoitoa. Tilan Valkeasuo kokonaispinta-ala on noin 50 hehtaaria ja pohjavesialuumerkintä kattaa siitä noin 35 - 40 hehtaaria. Tiettyjen kasvinsuojeluaineiden käyttäminen on kielletty ja myös avokesanointia rajoitetaan. Pohjavesialuetta koskeva merkintä aiheuttaa epävarmuutta siitä, millaiset metsänhoidolliset toimenpiteet ovat sallittuja, joten on kyseenalaista, kannattaako metsään edes sijoittaa työtä ja rahaa. Tulevaisuudessa metsänhoito saattaa olla niin säädeltyä, että metsäyhtiöt saattavat kieltäytyä ostamasta puuta tai maksavat puusta vähemmän. Soranottokin oman tilan tarpeisiin on kielletty, samoin metsän raivaaminen pelloksi. Rakentaminen on tarkasti säädeltyä. Maa- ja metsätalouden työmäärä ja riskit lisääntyvät rajoitusten myötä. Maa- ja metsätalouden harjoittaminen on kansantaloudellisesti tärkeää, joten toimintaedellytykset on kaavan sisältövaatimusten mukaan otettava huomioon.

Maakuntakaavalla loukataan omaisuuden suojaa ja oikeutta työhön ja elinkeinon. Maanomistajia uhkaillaan ja veloitetaan pohjavesien suojeluun ja seuraamuksia tulee vahingossakin tapahtuneesta pilaantumisesta. Maa- ja metsätaloutta ei voi siirtää tilalta pois, joten maanomistaja on vaikeassa asemassa. Samanaikaisesti suuri osa kansasta saastuttaa ympäristöä turhalla matkailulla, veneilyllä ja autoilulla. Maakuntakaavassakin on varattu alueita moottoriurheilua varten ja korostetaan vapaa-ajan viettoa. On mielivaltaista ja kohtuutonta, että yksittäinen maanomistaja on vastuussa puhtaasta pohjavedestä.

Maakuntakaavan suunnittelumääräykset ovat lainvastaisia ja kohtuuttomia. Määräysten käytännön merkitys ja sisältö jäävät epäselviksi, vaikka määräyksillä rajoitetaan elinkeinonharjoittamista. Oikeusturvakysymyksiä ei ole käsitelty lainkaan.

9. Marja Kassarin ja Eeva Kassarin valitus

Sysmän Karilanmaan tuulivoima-alueen (tv1) rajausta on muutettava siten, että etäisyys kyläasutukseen on 1,5 - 2 kilometriä ja ettei tuulivoima-alueeseen kuulu luonnonsuojelualueita.

Perustelut

Kassarit haluavat säilyttää omistamansa alueet luontoarvoiltaan monimuotoisina ja eheinä. Tuulivoimapuisto myllyineen, teineen, sähkölinjoineen ja asennusalueineen tuhoisi suuren osan talousmetsää ja pirstaloisi yhtenäisen metsäalueen. Tämä haittaa kohtuuttomasti metsätalouden harjoittamista. Suunnitellut teollisuusluokan tuulimyllyt ovat yli 200 metriä korkeita, eikä näin korkeita myllyjä ole lainkaan sisämaassa.

Alue on maakunnallisesti arvokas kulttuuriperintömaisema. Karilanmaan-Nikaroinen maisema-alueet muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden

Pulkkilanharjulta Sysmään johtavan tien varteen. Karilanmaan vanhin kylä-alue, varhaisimmat peltoalueet sijaitsevat lähimmillään 300 metrin etäisyydellä suunnitellusta tuulivoimapuistosta.

Kassarien omistamalla maalla sijaitsee Natura 2000 -verkostoon sisältyvä Hirvijärvenkallio-Vastamäki-niminen alue, joka rajautuu suunniteltuun tuulipuistoon. Tuulipuisto ei sovi Natura-alueen viereen.

10. Pekka Salmen ja asiakumppaneiden valitus

Ensisijaisesti maakuntakaavapäätös on kumottava kokonaan.

Toissijaisesti maakuntakaava on kumottava tai sitä on muutettava seuraavasti:

Läpiän puronvarsilehdon (S7) rajausta ei saa muuttaa, Tähtiniemen asuinalue ja virkistysalue on pidettävä entisellään ja Nynäsinsalon alue tulee säilyttää Etelä-Suomen suurimpana metsäisenä alueena. Lisäksi Laajalahden oikeastaan Uusi-Sukuran (A15), Opinkankaan (A20) ja Vuolenkosken oikeastaan Tienvarren (A22) taajamatoimintoalueet on poistettava.

Päijät-Hämeen maakuntaliitto on velvoitettava korvaamaan Salmen ja hänen asiakumppaniensa oikeudenkäyntikulut 600 eurolla.

Perustelut

Perustelut koko kaavapäätöksen kumoamiselle

Päätös Iitin kunnan liittämisestä 1.1.2019 alkaen Päijät-Hämeen maakuntaan on tehty jo toukokuussa 2016, joten Iitti olisi tullut ottaa huomioon maakunnan suunnittelussa (KHO 2016:187).

Maakuntakaavan laatimisen lähtökohdat ovat virheelliset. Maakuntakaava on laadittu voimakkaan kasvun oletukselle. Maakuntakaavan tavoite ei ole käynnissä olevan yhdyskuntakehityksen mukainen. Päijät-Hämeen väestökatkuntien kehitys tulee olemaan entisenlainen tai lasku tulee kiihtymään. Tämän takia uusien alueiden laajentaminen asumis- ja yritysalueiksi sekä virkistys- ja suojelualueiden supistaminen ovat kestävän kehityksen ja ilmastonsojeluvaatimusten ja myös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastaisia. Maakuntakaava on omiaan luomaan turhia maapoliittisia ja hintapaineita alueille, joita ei ole realistista saattaa asumisen piiriin. Valituksessa on esitelty taulukko, jonka mukaan Lahden, Hollolan ja Orimattilan väkiluku on noussut ja Heinolan, Asikkalan, Kärkölan, Hartolan, Padasjoen ja Sysmän väkiluvut ovat vähentyneet.

Läpiän puronvarsilehto (S)

Suojelualueetta ollaan pienentämässä maanomistajan toivomuksesta. Alue on ollut jo Päijät-Hämeen seutukaavassa noin 57 hehtaarin suuruinen suojelualue. Suojelusta huolimatta maanomistaja on hyödyntänyt aluetta talousmetsänä ja tuhonnut alueesta 41 hehtaaria. Läpiän purolehdon alue tulee antaa kehittyä siihen tilanteeseen, missä se oli ennen suojelumääräystä ja ainoastaan alueen pitäminen entisellään mahdollistaa tämän.

Tähtiniemen asuinalue ja virkistysalue

Heinolan kaupungin seutusuunnitelmassa 1994 on todettu, että asukasluvun suhteen tavoitteet olivat optimistisia. Siitä huolimatta vuonna 1999 hyväksytyn seutukaavan rakentamiseen ja asumiseen osoitetun maankäytön määrää ja laa-
tua on lisätty.

Seutukaavan RM-alue muutettiin vuonna 2006 hyväksytyssä maakuntakaavas-
sa A-alueeksi. Tätä edelsi maanomistajan käynnistämä suunnitteluhanke, joka
tuli osittain Heinolan kaupungin maksettavaksi. Alueelle suunniteltiin jopa 540
asuntoa. Heinolan kehitysnäkymät eivät millään tavoin puolla sitä, että alueelle
laadittaisiin muunlainen kuin maanomistajan vastuulla oleva ranta-asemakaa-
va. A-alue on palautettava takaisin RM-alueeksi.

Maakuntakaava on hyväksytty vuonna 2006 ja syksyllä 2007 Tähtiniemen kär-
jen virkistysalue hakattiin paljaaksi. Tähtiniemen kärjen virkistysalueen laa-
juus on säilytettävä voimassa olevan maakuntakaavan mukaisena. UPM ei ole
edes omassa lausunnossaan edellyttänyt virkistysalueen V10 supistamista. Se
seikka, että maanomistaja hakkautti niemen kärjen lähes paljaaksi ei voi olla
peruste virkistysalueen pienentämiselle.

Nynäsinsalo (mv5)

Alue on valittu Suomen luonnonsuojeluliiton yhdeksi "100 luontohelmeä"
-kohteeksi ja se tulee säilyttää luontoarvoja säilyttäen Etelä-Suomen suurimpa-
na yhtenäisenä metsäalueena. MV5-merkinnällä valmistellaan maanomistajan
liikkeelle laittamaa hanketta, jolla Konniveden rannalla oleva V11-alue muute-
taan vesiurheilukeskukseksi. Kyseinen hanke ei ole palveluiden läheisyydessä
ja se on vaikeasti saavutettavissa. Yhteys alueelle tapahtuu halkaisemalla laaja
metsäalue. Ekologisen verkoston selvityksessä korostetaan ekologisten yhteyk-
sien tärkeyttä.

Muut taajama-alueet

Asuinaluevaraus A15 vähintään Rokkirannan osalta on poistettava, koska alue
on rakentamaton ja muusta yhdyskunnasta erillään, eikä ole toivoakaan, että
alueelle saataisiin pysyvää asutusta noin 250 henkilölle.

Vuolenkosken asuinalue A22 sijaitsee erillään muusta yhdyskuntarakenteesta,
eikä alueelle ole odotettavissa muuta kuin vapaa-ajan asukkaita hyödyntämään
Suomen Urheiluopiston palveluja.

Opinkankaan alue A20 (Opinkangas III) tukeutuu urheiluopiston liikuntapalve-
luiden käyttöön. Vertailun vuoksi Opinkangas II -alueen 20 tontista vain neljä
on heinolalaisten omistuksessa eikä heiltä ilmeisesti kerry kunnallisveroa.

Lausunnot ja selitykset

Päijät-Hämeen maakuntahallitus on antanut lausunnon. Lausuntoon on liitetty
ELY-keskuksen valtatie 12 linjausta koskevat vastineet.

Seppo Siivola ja Pirjo Siivola ovat antaneet selityksen.

Juha Salila asiakumppaneineen on antanut selityksen.

Mirva Oksanen asiakumppaneineen on antanut selityksen.

Risto Helander on antanut selityksen, jonka mukaan ELY-keskuksen vastineessa mainittu yleissuunnitelma asetetaan nähtäville vasta tammikuussa 2017. Yleissuunnitelmaa ei voida jälkikäteen käyttää kaavaratkaisun perusteena olevana selvityksenä.

Marjut Koverola asiakumppaneineen on antanut selityksen, jossa on vaadittu maakuntakaavan täytäntöönpanon kieltämistä.

Markku Meriluoto on antanut selityksen, jossa on valituksessa esitettyjen valitusperusteiden lisäksi todettu, että maakuntavaltuuston päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä ja että maakuntavaltuusto on ylittänyt toimivaltansa. Meriluoto on täsmentänyt selityksessään, että valituksessa mainittu sopimusten vastaisuus tarkoittaa UNESCON:n maailmanperintökohteiden suojelusopimusta, sillä Rakokiven teollisuusalue (T39) estää kansalaisten pääsyn Huhmarmäen maailmanperintökohteelle. Huhmarmäen (Kirviän) kaatopaikkamerkintä on muutettava maa- ja metsätalousalueeksi (M), valtatie linjaus on muutettava yleissuunnitelman VE4E+VE4A mukaiseksi ja Päijät-Hämeen liitto on ohjattava korjaamaan toimintaansa selityksestä tarkemmin ilmenevin tavoin.

Meriluoto on lisäksi esittänyt seuraavat vaatimukset:

- Hallinto-oikeuden on vaadittava Nastolan kahteen kaatopaikkahankkeeseen liittyviltä viranomaisilta selvitys väärän todistuksen antamisesta ja tiedon salaamisesta sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin viranomaisten ojentamiseksi.
- Hallinto-oikeuden on tutkittava Päijät-Hämeen maakuntaliiton vastuu kaatopaikkahankkeen salaamisessa.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava Päijät-Hämeen liitto perustamaan luonnonsuojelualue Huhmarmäen-Lakeasuon alueelle sen merkitsemiseksi maakuntakaavaan.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava Päijät-Hämeen liitto vahvistamaan Huhmarmäen asema UNESCO-kohteena ja kehittämään yhdessä muiden viranomaisten kanssa aluetta virkistyskohteena.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava Päijät-Hämeen liitto sekä Orimattilan ja Lahden kaupungit huolehtimaan siitä, että Huhmarmäen kaatopaikkaan vastedes liittyvissä toimissa huolehditaan erityisesti siitä, että Lakeasuontie ei missään muodossa koskaan toteudu.
- Ennen kaavaprosessin etenemistä pidemmälle tulee laatia selvitys Huhmarmäen selvitysalueesta.
- Hallinto-oikeuden on pyydettävä Päijät-Hämeen liitolta selvitys siitä, miten ja milloin maakuntavaltuusto on saanut käsiteltäväkseen valtatie 12 koskevan yleissuunnitelman.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava ELY-keskus luovuttamaan valtatie 12 jatkosuunnittelu Liikennevirastolle siten, että väylähankkeen rinnalla toteutetaan Pietarinradan kehittäminen.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava ELY-keskus laatimaan uusi vaikutusarviointi Arolan kohdalta.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava Päijät-Hämeen liitto edistämään Meriluodon esittämää radanvarsilinjausta ja ELY-keskus valmistelemaan uusi yleissuunnitelma tältä pohjalta.
- Hallinto-oikeuden on veloitettava ELY-keskus ottamaan huomioon Arolan viljelymaiseman turvaaminen, MAALI-alueesta esitetyt tiedot sekä Meriluodon valituksessaan esittämä kartta.

- Hallinto-oikeuden on velvoitettava ELY-keskus uudistamaan YVA-selostus nykyainsäädännön mukaiseksi ja todettava, että tieosuus Uusikylä-Mankala perustuu oikeudellisesti pätemättömään ja vanhentuneeseen yleissuunnitelmaan.
- Hallinto-oikeuden on pyydettävä ELY-keskusta julkistamaan kaiken sidosryhmäpalautteen tekstimuotoisena.
- Hallinto-oikeuden on velvoitettava ELY-keskus täydentämään tiehankkeen kustannuksiin liittyvää vertailuaineistoa.

Päijätsalon Osuuskunta on antanut selityksen.

Pentti Lankisen kuolinpesä ei ole sille varatusta tilaisuudesta huolimatta antanut selitystä.

Marja Kassari ja Eeva Kassari eivät heille varatusta tilaisuudesta huolimatta ole antaneet selitystä.

Pekka Salmi asiakumppaneineen on antanut selityksen. Salmi ei hänelle varatusta tilaisuudesta huolimatta ole täydentänyt valitusta esittämällä valtakirjoja muilta kanssavalittajilta eikä selvitystä kanssavalittajiensa valitusoikeudesta.

Muu merkintä

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on 8.5.2017 antamallaan välipäätöksellä numero 17/0146/2 hylännyt Marjut Koverolan ja hänen asiakumppaniensa täytännönpanon kieltämistä koskevan vaatimuksen.

Hallinto-oikeuden ratkaisu ja perustelut

Hallinto-oikeus ei tutki Markku Meriluodon selityksessään esittämiä uusia valitusperusteita eikä vaatimuksia erilaisten selvitysten hankkimisesta ja viranomaisten ohjaamisesta tai velvoittamisesta. Hallinto-oikeus ei tutki myöskään hallintokantelun luonteisia vaatimuksia.

Hallinto-oikeus ei tutki Pekka Salmen, Gleb Evtushenkon, Marika Säynevirran ja Simo Säynevirran valitusta Evtushenkon ja Säynevirtojen tekemänä.

Hallinto-oikeus hylkää Päijätsalon Osuuskunnan katselmuksen toimittamista koskevan vaatimuksen.

Hallinto-oikeus hylkää valitukset.

Hallinto-oikeus hylkää Päijätsalon Osuuskunnan sekä Salmen ja hänen asiakumppaniensa esittämät oikeudenkäyntikuluvaatimukset.

Perustelut

1. Tutkimatta jättäminen

Meriluoto on esittänyt selityksessään uusia valitusperusteita liittyen maakunta-valtuuston päätöksentekomenettelyn virheellisyyteen ja toimivaltaan. Valitusperusteet on esitetty valitusajan päättymisen jälkeen, minkä vuoksi ne on myöhään tehtyinä jätettävä tutkimatta.

Tässä asiassa on kysymys Päijät-Hämeen maakuntakaavan lainmukaisuuden arvioinnista. Hallinto-oikeus arvioi, onko maakuntakaavan lainmukaisuutta mahdollista arvioida hallinto-oikeudelle esitettyjen selvitysten perusteella. Hallinto-oikeudella ei ole toimivaltaa velvoittaa viranomaisia laatimaan Meriluodon vaatimia uusia selvityksiä. Hallinto-oikeudella ei ole toimivaltaa myöskään antaa yleistä ohjausta viranomaisille. Meriluodon tyytymättömyydessä maakuntaliiton, kuntien ja muiden viranomaisten toimintaan ja asioiden valmisteluun ei ole kysymys muutoksenhausta valituksenalaiseen päätökseen vaan viranomaisten toimintaan kohdistuvasta hallintokantelusta. Hallinto-oikeudella ei ole toimivaltaa tutkia hallintokanteluita. Hallinto-oikeus ei ensiasteena ratkaise myöskään asiakirjojen luovuttamista koskevia vaatimuksia, vaan Meriluoto voi pyytää haluamansa asiakirjat suoraan ELY-keskukselta.

Pekka Salmi on ilmoitettu Gleb Evtushenkon ja Säynevirtojen asiamieheksi. Salmi ei hallinto-oikeuden kehotuksesta huolimatta ole esittänyt valtakirjaa kanssavalittajiltaan. Hallinto-oikeudelle ei ole kehotuksesta huolimatta esitetty selvitystä myöskään Evtushenkon ja Säynevirtojen valitusoikeudesta. Edellä kerrotuista syistä valituksen tutkimiselle on muiden kuin Pekka Salmen osalta este.

2. Katselmus

Päijätsalon maisema-, kulttuuri- ja luontoarvoista on esitetty useita kirjallisia selvityksiä. Katselmuksen toimittaminen ei ole tarpeen.

3. Kaavoitusmenettely ja vuorovaikutus (Salilan ym, Oksasen ym. ja Pentti Lankisen kuolinpesän valitukset)

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n 1 momentin mukaan kaavoitusmenettely tulee järjestää ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehtoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (osallinen), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n 1 momentin mukaan kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville. Nähtäville asettamisesta on tiedotettava kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Kunnan jäsenille ja osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiassa (muistutus). Pykälän 2 ja 3 momentin mukaan muistutuksen tehneille, jotka ovat ilmoittaneet osoitteensa, on ilmoitettava maakunnan liiton perusteltu kannanotto esitettyyn mielipiteeseen.

Maakuntahallituksen lausunnosta ilmenee, että muistutuksen tekijöille on annettu kirjallinen vastaus. Kaavapäätöstä ei voida kumota sillä perusteella, ettei kaavanlaatija ole kommentoinut kaikkia muistutuksessa esitettyjä väitteitä. Lainmukainen vuorovaikutusmenettely ei edellytä, että muistutukset otetaan huomioon kaavaratkaisussa.

Maankäyttö- ja rakennuslain tai maankäyttö- ja rakennusasetuksen mukaan maakuntakaavan vireilletulosta tai kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta ei tarvitse ilmoittaa henkilökohtaisella kirjeellä.

4. Sovellettavat oikeusohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n (204/2015) 1 momentin mukaan kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus.

Pykälän 2 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:n 2 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n 2 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa.

Pykälän 4 momentin mukaan maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan luonnonsuojelulain 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Pykälän 3 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN;

- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön;
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- 7) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyteen.

Pykälän 4 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat.

Pykälän 5 momentin mukaan edellä tässä pykälässä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää.

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain 10 a §:n 1 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus määrittää pohjaveden muodostumisalueen rajan (muodostumisalue) ja uloimman rajan alueelle, jolla on vaikutusta pohjavesimuodostuman veden laatuun tai muodostumiseen (pohjavesialue).

Lain 10 b §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus luokittelee pohjavesialueen vedenhankintakäyttöön soveltuvuuden ja suojelutarpeen perusteella pykälästä tarkemmin ilmenevällä tavalla.

Lain 10 d §:n 2 momentin mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallettaa ympäristönsuojelun tietojärjestelmään tiedot pohjavesialueiden rajoista, luokituksista ja luokituksen perusteista sekä muista pohjavesialueen ominaisuuksista.

5. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Valtioneuvoston päätöksissä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VNp valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista 30.11.2000 ja niiden tarkistamisesta 13.11.2008) on todettu muun muassa seuraavaa:

Toimiva aluerakenne

Yleistavoitteiden mukaan alueidenkäytöllä tuetaan aluerakenteen tasapainoista kehittämistä sekä elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja kansainvälisen aseman vahvistamista hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita sekä edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävää hyödyntämistä. Aluerakenteen ja alueidenkäytön kehittäminen perustuu ensisijaisesti alueiden omiin vahvuuksiin ja sijaintitekijöihin.

Erityistavoitteiden mukaan maakunnan suunnittelussa on selvitettävä maaseudun alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä kyläverkoston kehittämiseen liittyvät toimenpiteet, joilla edistetään olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä, palvelujen saatavuutta, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamista sekä ympäristöarvojen säilymistä.

Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu

Yleistavoitteiden mukaan alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Olemassa olevia yhdyskuntarakenteita hyödynnetään sekä eheytetään kaupunki-seutuja ja taajamia. Taajamia eheyttäessä parannetaan elinympäristön laatua.

Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja mahdollisuuksien mukaan asuinalueiden läheisyydessä siten, että henkilöautoliikenteen tarve on mahdollisimman vähäinen. Liikenneturvallisuutta sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parannetaan.

Erityistavoitteiden mukaan maakuntakaavan ja yleiskaavan lähtökohtana on oltava perusteltu väestönkehitysarvio. Maakunnan suunnittelussa ja yleiskaavoituksessa on tarkasteltava pitkällä aikavälillä sekä taajama- että maaseutualueiden väestömäärän kehityksen erilaisia vaihtoehtoja.

Alueidenkäytön suunnittelulla on huolehdittava, että asunto- ja työpaikkarakentamiseen on tarjolla riittävästi tonttimaata.

Alueidenkäytön suunnittelussa uusia huomattavia asuin-, työpaikka- tai palvelutoimintojen alueita ei tule sijoittaa irralleen olemassa olevasta yhdyskuntarakenteesta.

Alueidenkäytön suunnittelussa on maaseudun asutusta sekä matkailu- ja muita vapaa-ajan toimintoja suunnattava tukemaan maaseudun taajamia ja kyläverkostoa sekä infrastruktuuria.

Alueidenkäytön suunnittelussa on edistettävä olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä sekä luotava edellytykset hyvälle taajamakuvalle. Taajamia kehitettäessä on huolehdittava siitä, että viheralueista muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon alueen maa- ja kallioperän soveltuvuus suunniteltuun käyttöön.

Alueidenkäytössä on ehkäistävä melusta, tärinästä ja ilman epäpuhtauksista aiheutuvaa haittaa ja pyrittävä vähentämään jo olemassa olevia haittoja.

Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

Yleistavoitteiden mukaan alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.

Alueidenkäytöllä edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden sekä tarpeen mukaan niiden ja muiden arvokkaiden luonnonalueiden välillä edistetään.

Alueidenkäytöllä edistetään luonnon virkistyskäyttöä sekä luonto- ja kulttuuri- matkailua parantamalla moninaiskäytön edellytyksiä. Suojelualueverkoston ja arvokkaiden maisema-alueiden ekologisesti kestävää hyödyntämistä edistetään

virkestyskäytössä, matkailun tukialueina sekä niiden lähialueiden matkailun kehittämisessä suojelutavoitteita vaarantamatta. Alueidenkäytössä edistetään kyseiseen tarkoitukseen osoitettujen hiljaisten alueiden säilymistä.

Erityistavoitteiden mukaan alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Inventoinneilla tarkoitetaan kulttuuriympäristöä ja luonnonperintöä koskevia viranomaisten laatimia valtakunnallisia inventointeja, jotka perustuvat riittävän laaja-alaiseen valmisteluun. Tätä päättöstä tehtäessä (VAT tarkistuspäätös vuonna 2008) olivat olemassa seuraavat inventoinnit: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992), Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) ja Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet (Sisäasiainministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983). Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja maisemat. Näillä alueilla alueidenkäytön on sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen.

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ekologisesti tai virkestyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet. Alueidenkäyttöä on ohjattava siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota.

Maakunnan suunnittelussa on tuettava matkailukeskusten ja -alueiden verkottumista sekä vapaa-ajan käytön vyöhykkeiden kehittämistä niin, että muodostuu toimivia palvelukokonaisuuksia. Ensisijaisesti on kehitettävä olemassa olevia matkailukeskuksia ja -alueita. Alueidenkäytön suunnittelussa matkailu-alueita tulee eheyttää ja osoittaa matkailun kehittämiselle riittävät alueet.

Alueidenkäytössä on otettava huomioon pohja- ja pintavesien suojelutarve ja käyttötarpeet. Pohjavesien pilaantumis- ja muuttamisriskejä aiheuttavat laitokset ja toiminnot on sijoitettava riittävän etäälle niistä pohjavesialueista, jotka ovat vedenhankinnan kannalta tärkeitä ja soveltuvat vedenhankintaan.

Ilman erityisiä perusteita ei hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita tule ottaa taajama-toimintojen käyttöön eikä hyviä ja laajoja metsätalousalueita pirstoa muulla maankäytöllä.

Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto

Yleistavoitteiden mukaan liikennejärjestelmiä suunnitellaan ja kehitetään kokonaisuuksina, jotka käsittävät eri liikennemuodot ja palvelevat sekä asutusta että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Liikennejärjestelmä ja alueidenkäyttö sovitetaan yhteen siten, että vähennetään henkilöautoliikenteen tarvetta ja parannetaan ympäristöä vähän kuormittavien liikennemuotojen käyttöedellytyksiä. Erityistä huomiota kiinnitetään lisäksi liikenneturvallisuuden parantamiseen.

Tarvittaviin liikenneyhteyksiin varaudutaan kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä ja -verkostoja.

Alueidenkäytössä turvataan energiahuollon valtakunnalliset tarpeet ja edistetään uusiutuvien energialähteiden hyödyntämismahdollisuuksia.

Erityistavoitteiden mukaan maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin.

Yhteys- ja energiaverkostoja koskevassa alueidenkäytössä ja alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon sään ääri-ilmiöiden ja tulvien riskit, ympäröivä maankäyttö ja sen kehittämistarpeet sekä lähiympäristö, erityisesti asutus, arvokkaat luonto- ja kulttuurikohteet ja -alueet sekä maiseman erityispiirteet.

6. Siivoloiden, Salilan ym, Oksasen ym. ja Kassarien valitus (tuulivoima)

6.1. Kaava-aluetta ja kaavaa koskeva selvitys

Valitusten kohteena olevat tuulivoima-alueet sijaitsevat Hollolan, Asikkalan ja Sysmän kuntien alueella. Haukkakallion 304 hehtaarin kokoinen tuulivoima-alue (tv2) sijaitsee Hollolan keskustaajamasta Kärkölään päin. Karilanmaan 1 740 hehtaarin kokoinen tuulivoima-alue (tv1) sijaitsee Asikkalan ja Sysmän kuntien alueella, eikä alueen läheisyydessä ole taajama-alueita. Rekolan 1 490 hehtaarin kokoinen tuulivoima-alue (tv8) sijaitsee Sysmän keskustaajaman itäpuolella.

Tuulivoimatuotantoon soveltuvan alueen (tv) suunnittelumääräyksen mukaan tuulivoimarakentamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei asutukselle aiheudu melusta tai välkkeestä johtuvaa kohtuutonta rasitusta tai terveyshaittaa. Alueiden suunnittelussa on otettava huomioon tuulivoimaloiden vaikutukset liikenteeseen, virkistykseen, maisemaan ja linnustoon. Haitallisia vaikutuksia on pyrittävä ehkäisemään. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen ja otettava huomioon maakunnallisesti arvokkaan maiseman ja kulttuuriympäristön vaaliminen. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tai suunnittelussa tulee turvata puolustusvoimien tutka-järjestelmien ja radioyhteyksien toimintaedellytykset sekä ottaa erityisesti huomioon puolustusvoimien toiminnasta johtuvat rajoitteet.

Kaavaselostuksesta ilmenee muun ohella, että maakuntakaavan tavoitteiden mukaan maakuntakaavaan varaudutaan merkitsemään yhteensä 60 km²:n laajuudelta tuulivoima-alueita ja vähintään kuudesta voimalasta koostuvia yksiköitä. Kaavassa on osoitettu yhteensä kuusi tuulivoima-aluetta, joiden kokonaispinta-ala on 45 km². Tuulivoiman rakentaminen on yksi keino edistää valtakunnallisia ja maakunnallisia tavoitteita uusiutuvan energian lisäämiseksi ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Maakuntakaavassa osoitetaan tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat laajat alueet. Tämän lisäksi maakuntakaavassa määritellään merkitykseltään seudullisen tuulivoima-alueen koon alaraja, jonka kokoiset ja ylittävät tulee ratkaista ensisijaisesti maakuntakaavassa.

Tuulivoima-alueet on merkitty maakuntakaavaan osa-aluemerkinnöillä varsinaisen aluevarausmerkinnän päälle. Näillä alueilla voidaan tuulivoimatuotannon ohella yleensä harjoittaa esimerkiksi maa- ja metsätaloutta tai virkistäytymistä. Talvella tuulivoima-alueiden virkistyskäyttö on kuitenkin rajallista, koska moniin tuulivoimalamalleihin liittyy jään irtoamis- ja sinkoutumisriski tuulivoimalan lavasta. Tuulivoima-alueet on rajattu siten, että tiedettyjen vakituisen ja vapaa-ajan kiinteistöjen väliin jää 500 metrin suojavyöhyke.

Tuulivoima-alueiden suunnittelu on aloitettu laatimalla Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen tuulivoimaesiselvitys (2010), jossa merkittiin alustavasti seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet. Lisäselvitysten ja maakuntakaavasta saadun palautteen perusteella alkuperäisiä alueita on karistettu ja rajattu. Maakuntakaavaan on otettu varsinaisten selvitysalueiden ulkopuolelta Sysmän Rekolan alue, jota koskevat selvitykset on laatinut erikseen tuulivoimayhtiö.

Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen tuulivoimaesiselvityksessä (2010) on paikallistettu potentiaalisesti maakunnallisesti merkittäviä tuulivoimatuotantoon soveltuvia paikkoja. Valintakriteereinä pidettiin muun muassa pinta-alaa, tuulisuutta ja asutuksen läheisyyttä. Soveltuvan alueen pinta-alan tuli olla vähintään yhden km²:n suuruinen ja tuulisuusluokan kuusi m/s (vuoden keskituulen nopeus 100 metrin korkeudelta). Asutuksen ja tuulivoima-alueen suojavyöhykkeen leveydeksi määrittyi vähintään 400 metriä. Luonnonsuojelualueille ei osoitettu soveltuvia alueita, mutta tapauskohtaisesti Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen voitiin katsoa soveltuvan tuulivoimatuotantoon. Myöskään rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet eivät välttämättä selvityksessä kokonaan poissulkeneet tuulivoimatuotantoa. Jäljelle jääneet alueet pisteytettiin pinta-alan, tuulisuuden, tiestön ja sähkösiirtoverkon sijainnin sekä merikotkien perusteella. Valituksissa mainitut Sysmän Rekolanmäen ja Karilanmaan sekä Hollolan Haukkakallion tuulivoima-alueet sisältyvät Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen tuulivoimaesiselvityksessä (2010) kriteeristön mukaisille tuulivoimatuotantoon soveltuville alueille.

Päijät-Hämeen potentiaalisten tuulivoima-alueiden jatkoselvityksessä (loppuraportti 8.11.2012) on käyty läpi Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen tuulivoimaesiselvityksessä (2010) tunnistetut alueet. Jatkoselvityksen tavoitteena on ollut luoda edellytykset valita tuulivoimapuistoille sopivimmat alueet, jotka voidaan varata maakuntakaavassa tuulivoimatuotannolle. Esiselvityksen rajausten jälkeen jäljelle jääneet alueet on pisteytetty ja eniten pisteitä saaneet alueet kolmea pienintä lukuun ottamatta valittiin selvityksen kohdealueiksi. Mahdollisten tuulivoimapuistojen tuotantokapasiteettia on arvioitu Ilmatieteenlaitoksen Tuuliatlas-karttaliittymän avulla. Lisäksi on arvioitu edellytyksiä liittää alue sähköverkkoon sekä tuulivoimaloiden melu-, välke-, maisema- ja linnustovaikutuksia.

Selvityksessä Haukkakallion alue on ollut noin 12 km²:n suuruinen. Noin kolmen kilometrin etäisyydellä alueesta on noin 810 asuin- tai lomarakennusta. Tarkastelualue sijaitsee yli 10 kilometrin etäisyydellä Lahden keskustasta ja lähimmillään 1,5 kilometrin etäisyydellä Hollolan taajama-alueista.

Asikkalan pohjoisosaan ja Sysmän eteläosaan rajoittuva tuulivoimatuotantoon soveltuva alue (Karilanmaa) on ollut noin 24 km²:n suuruinen ja noin kolmen kilometrin etäisyydellä sijaitsee 780 asuin- tai lomarakennusta. Tarkastelualueen lähiympäristössä ei sijaitse merkittäviä taajamia. Tarkastelualueen keskellä sijaitsee maakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettu hiljainen alue.

Arvio Päijät-Hämeen potentiaalisten tuulivoimala-alueiden linnustovaikutuksista (MAALI-hankkeen osaraportti 9.8.2012) -niminen selvitys on osa BirdLife Suomen koordinoimaa MAALI-hanketta, jonka tarkoituksena on kartoittaa ja nimetä Suomen maakunnallisesti tärkeät lintualueet. Selvityksessä on

tarkasteltu alueita, jotka Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen tuulivoimaesiselvityksessä on arvioitu tuulivoimatuotantoon soveltuviksi. Hollolan Haukkakallion ja Sysmän Rekolanmäen tuulivoima-alueilla ei havaittu linnuston kannalta merkittäviä alueita.

Tuulivoimatuotantoon soveltuviksi osoitettavien alueiden maisema- ja luontovaikutusten arviointi (19.5.2014) -nimisessä selvityksessä on arvioitu suunniteltujen tuulivoima-alueiden vaikutuksia maisema- ja kulttuuriympäristöalueisiin, Natura 2000 -verkostoon, ekologiseen verkostoon ja erityisesti isojen peltojen pesiin.

Sysmän Karilanmaan tuulivoima-alueen (tv1) osalta selvityksestä ilmenee muun ohella, että valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita sijaitsee Karilanmaan tuulivoima-alueesta 2,9 kilometrin etäisyydellä (Kurhila-Pulkkala) ja 4,3 kilometrin etäisyydellä (Nuoramoinen). Maakunnallisesti arvokkaat Karilanmaan ja Nikkaroisten maisema-alueet muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden Pulkkilanharjulta Sysmään johtavan tien varteen. Kaavaselostuksen liiteosan mukaan Nikkaroisten maisema-alue ja Karilanmaan kulttuurimaisemat edustavat Sysmän-Hartolan viljelyseudun maisematyyppiä. Nikkaroisten aluetta on kuvattu arvokkaaksi tienvarsimaisemaksi. Karilanmaan maisemaan kuuluu laajoja peltonäkymiä ja maakunnallisesti arvokasta rakennettua ympäristöä. Maisema- ja luontoselvityksen mukaan arvoalue rajautuu lähimmillään suoraan Karilanmaan tuulivoima-alueeseen Karilanmaan kylän kohdalla. Pohjoisessa Nikkaroisten kylän keskustasta on noin kolme kilometriä matkaa Karilanmaan tuulivoima-alueeseen. Koska sekä Karilanmaan tuulivoima-alue että maisema-alue ovat pääosin samansuuntaisia, tuulivoima-alue voi muuttaa melko selvästi Karilanmaan alueelta itään avautuvia maisemia. Nikkaroisten maisema-alueen muutokset jäävät alueen kokonaisuutta tarkastellen lieviksi. Tuulivoimalat näkyvät luultavasti useaan kohtaan, mutta useiden kilometrien etäisyydeltä.

Natura 2000 -verkostoon sisältyvä Hirvenjärvenkallio-Vastakallio -niminen alue sijaitsee Karilanmaan tuulivoima-alueen itäpuolella sen välittömässä läheisyydessä. Tietokortin mukaan Hirvijärvenkallio-Vastamäki käsittää kaksi erittäin arvokasta luonnontilaista vanhaa metsää. Hirvijärvenkallion alueella on varsin jyrkkärinteinen rotkolaakso. Kasvillisuus on tuoretta ja lehtomaista kangasmetsää sekä pienialaisia korpia. Puusto on ikääntynyttä kuusi-koivuhaapa-sekametsää. Lisäksi on vanhan metsäpalon jälkiä. Pötkelöitä, kuolleita havupuita ja maapuita on paikoin hyvin runsaasti. Alue on linnustollisesti arvokas ja siellä esiintyy harvinaisia kääpiä ja jäkäliä. Vastamäen alueen lehtomaisissa kangasmetsissä, lehdoissa sekä umpeenkasvaneilla, lehtipuuvaltaisilla, entisillä niityillä näkyvät vielä vanhan kaskitalouden merkit. Kuusikon seassa on paljon haapaa, koivua ja raitaa, myös vanhoja ja isoja puita sekä paljon pötkelöitä ja paikoin kuusimaapuita. Alueella esiintyy muun ohella liito-orava.

Maisema- ja luontovaikutusten arviointiselvityksessä on todettu, että luonnonmetsät -luontotyyppin kannalta on oleellista, että puusto ja muu kasvillisuus saavat kehittyä alueella luontaisesti. Tuulivoimaloiden rakentaminen edellyttää, että voimalan pystytyspaikka raivataan ja että sinne johtaa huoltotie. Lisäksi voimalan pystytysvaiheessa tarvitaan lisää avointa tilaa isojen voimalaitoselementtien välivarastointiin, liikuttamiseen ja pystytykseen. Puuston raivaaminen aivan Natura-alueen rajalta vaikuttaa heikentävästi suojeluperusteena olevaan luonnon metsät -luontotyyppiin, sillä avoin alue lisää tuulisuutta ja

paahteisuutta alueella, millä on pienilmastoa kuivattava vaikutus. Haitalliset vaikutukset on mahdollista välttää tuulivoiman tarkemman suunnittelun yhteydessä jättämällä puustoinen suojavyöhyke Natura-alueen ja raivattavan alueen väliin. Myös liito-oravat voivat kärsiä siitä, että Natura-alueeseen rajoittuva metsä raivataan pois. Liito-oravan tarvitsemat kulkuyhteydet on mahdollista turvata tuulivoimaloiden tarkemman sijaintipaikan suunnittelun yhteydessä. Alueella on entuudestaan sallittua metsälain mukainen metsien käyttö aivan Natura-alueen rajalla, joten tuulivoima-alueen merkinnällä ei arvioida olevan todennäköisesti merkittävää vaikutusta Natura-alueen suojeluarvoihin.

Ekologisen verkoston osalta selvityksessä on todettu muun ohella, että luonnon ydinalueiksi on määritelty yli 100 hehtaarin suuruiset asumattomat metsäalueet. Koska tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden on oltava myös asumattomia ja pinta-alaltaan laajoja, ne ovat usein päällekkäiset luonnon ydinalueiden kanssa. Maakunnan maapinta-alasta 10,1 prosenttia on osoitettu luonnon ydinalueiksi. Kun näistä alueista poistetaan päällekkäiset tuulivoimatuotantoon osoitetut alueet, jäljelle jäävien alueiden osuus maapinta-alasta on 9,6 prosenttia. Osiossa on viitattu Päijät-Hämeen liiton laatimaan ekologisen verkoston selvitykseen (Sito 2013), jossa on määritelty Päijät-Hämeen maakunnan ekologiset verkostot. Selvityksen mukaan Hollolan Haukkakallion tuulivoima-alueen kautta kulkee etelä-pohjoissuuntainen maakunnallisesti tärkeä ekologinen yhteys, mutta tuulivoima-alueella ei ole arvioitu olevan merkittävää vaikutusta ekologiseen verkostoon. Asikkalan-Sysmän Karilanmaan tuulivoima-alue sijaitsee laajalla luonnon ydinalueella.

NWE Sales Oy/OX2 Oy on suunnitellut Sysmän Rekolanvuorelle kuudesta tuulivoimalasta muodostuvaa tuulivoimapuistoa. FCG suunnittelu ja tekniikka Oy:n laatimista *melu- ja välkemallinnusta* koskevista asiakirjoista ilmenee, että lähin vakituksessa käytössä oleva asuinrakennus sijaitsee 1 090 metrin ja loma-asunto noin 1,5 kilometrin päässä lähimmästä tuulivoimalasta. Yksi hylätty asuinrakennus sijaitsee 539 metrin päässä. Pääasiassa rakennuspaikat sijoittuvat vähintään 1 - 1,5 kilometrin etäisyydelle lähimmistä voimaloista. Lisäksi Etelä-Sysmän ranta- ja kyläosayleiskaavassa Iso-Työlammen länsirannalle on kaavoitettu kaksi loma-asunnon rakennuspaikkaa, joista lähimpänä oleva sijoittuu noin 480 metrin etäisyydelle tuulivoimalasta numero seitsemän. Mainittua lomarakennuspaikkaa ja yhtä vakituista asuntoa lukuun ottamatta valtioneuvoston päätöksen (993/1992) mukainen ohjearvo 40 dB (A) alittuu asuinrakennusten ja loma-asuntojen kohdalla. Samat kohteet sijoittuvat alueelle, jossa vuosittainen varjostus on 8 - 20 tuntia. Muutoin varjostusvaikutus jää alle kahdeksaan tuntiin vuodessa. Matalataajuisten melun osalta sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusohjeen mukaiset ohjearvot alittuvat.

6.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Selvitysten riittävyys

Maakuntakaavan tuulivoima-alueita koskevan merkinnän tarkoituksena on osoittaa maakunnallisesti merkittävimmät potentiaalisesti tuulivoimatuotantoon soveltuvat alueet. Vaikka maakuntakaava ja sen perusteena olevat selvitykset ovat yleispiirteisiä, maakuntakaavoituksessa on voitava varmistua siitä, että tuulivoimahankkeet ovat tarkemman suunnittelun keinoin sovitettavissa yhteen muun maankäytön kanssa siten, että tuulivoimahankkeet ovat ainakin lähtökohtaisesti toteutettavissa.

Maakuntakaavaa varten laadituissa selvityksissä on otettu huomioon muun muassa potentiaalisten tuulivoima-alueiden pinta-ala ja tuuliolosuhteet sekä ympäröivän asutuksen läheisyys ja tiheys sekä merkittävimmät maisema- ja luontoarvot. Salilan ja asiakumppaneiden valituksesta ilmenevällä tavalla pitää paikkansa, ettei maakuntakaavassa osoitettu Haukkakallion tuulivoima-alue vastaa täysin selvityksissä eri vaiheissa olleita rajauksia. On kuitenkin tavanomaista, että valmistelun aikana aluerajauksiin tehdään lisääntyneen tiedon ja toteutuneen vuorovaikutusmenettelyn perusteella muutoksia. Alueen rajausta on kaavaratkaisussa siirtynyt vielä kauemmaksi tiheimmän asutuksen alueista. Kun lisäksi otetaan huomioon tuulivoima-alueen pinta-ala ja se, että meluvaiikutukset tulevat tarkemmin selvitettäväksi yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, Päijät-Hämeen maakuntakaava on Haukkakallion tuulivoima-alueen osalta perustunut riittäviin selvityksiin.

Kaavan sisällöllinen lainmukaisuus

Nyt puheena olevien tuulivoima-alueiden eli Hollolan Haukkakallion, Sysmän Karilanmaan ja Sysmän Rekolanmäen rajaukset sijoittuvat kaavan niin sanotulle valkoiselle maaseutumaiselle alueelle, eikä alueille ole osoitettu muita varauksia. Tuulivoimama-alueiden pinta-alat ovat vähintään kolmen neliökilometrin suuruisia, joten alueille on keskitettävissä kaavan tavoitteiden ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti useista voimaloista koostuvia yksiköitä.

Tuulivoima-alueiden ympäristö on saadun selvityksen perusteella harvaan asuttua. Rekolanmäen tuulivoima-alue on rajattu selvästi erilleen Sysmän kirkonkylän taajamasta. Maankäyttö- ja rakennuslaissa tai muussakaan laissa ei ole säännöksiä tuulivoimaloiden ja asutuksen välille jätettävistä metrimääräisistä suojaetäisyyksistä. Maakuntakaava ei siten voi olla lainvastainen sillä valituksissa esitetyllä perusteella, että jokin toinen viranomainen on kaavan valmisteluvaiheessa mahdollisesti esittänyt suosituksen asutuksen ja tuulivoimaloiden väliin jätettävän suojavyöhykkeen leveydestä. Tuulivoima-alueen rajausta ei sellaisenaan merkitse, että tuulivoimalan rakentaminen on sallittua valituksissa mainitulle 500 metrin etäisyydelle, vaan yksittäisten tuulivoimaloiden sijoittelu selvitetään tarkemmin vasta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Tässä yhteydessä laadittavien melu-, välke- ja maisemaselvitysten perusteella on mahdollista varmistaa riittävät suojaetäisyydet suhteessa asutukseen. Haukkakallion ja Sysmän Rekolan alueella ei ole erityisiä virkistysellisiä arvoja, eivätkä tuulivoimalat rajoita liikkumista alueella muuta kuin aivan voimaloiden välittömässä läheisyydessä. Kun vielä otetaan huomioon, ettei maakuntakaavassa ole asetettu Siivolojen mainitsemia rakentamisrajoituksia, tuulivoimaloita koskevilla merkinnöillä ei aiheuteta maanomistajille tai muille oikeuden haltijoille kohtuutonta haittaa.

Tuulivoima-alueet ovat pääasiassa metsätalouskäytössä ja osa laajempaa yhtenäistä metsäaluetta. Tuulivoimaloiden rakentamisella on väistämättä vaikutuksia metsäalueiden yhtenäisyyteen. Sekä Haukkakallion että Karilanmaan alueet sijoittuvat kaavaselvitystyön yhteydessä määritellyille luonnon ydinalueille tai ekologisen verkoston alueelle. Maisema- ja luontoselvityksen mukaan kaikkien tuulivoima-alueiden osuus yhtenäisistä luonnon ydinalueista on kuitenkin vain 0,5 prosentin luokkaa. Tuulivoima-alueet eivät siten merkittävästi vähennä luonnon ydinalueita tai katkaise yhtenäisiä alueita kokonaan. Tuulivoima-alueiden sisään ei jää luonnonsuojelualueita. Kaava ei ole lainvastainen sillä

valituksessa esitetyllä perusteella, että alueella on mahdollisesti metsälain mukaisia elinympäristöjä, sillä niiden suojeleminen voidaan ottaa huomioon yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Haukkakallion alue ei myöskään kaava- valmistelua varten laaditun selvityksen perusteella ole linnustollisesti tärkeä. Näissä olosuhteissa kaavassa on otettu riittävällä tavalla huomioon luonnonarvojen vaaliminen.

Natura 2000 -verkostoon sisältyvä Hirvenjärvenkallio-Vastakallio -niminen alue rajoittuu Sysmän Karilanmaan tuulivoima-alueeseen. Natura-alueen suojeluperusteena on metsätyyppi ja liito-oravat. Niiden säilyminen voidaan ottaa huomioon jättämällä esimerkiksi riittävät suojavyöhykkeet suhteessa lähimpiin tuulivoimaloihin. Tähän nähden kaavaratkaisulla sen yleispiirteisyys huomioon ottaen ei ennalta arvioiden merkittävästi heikennetä niitä arvoja, jonka vuoksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

Karilanmaan tuulivoima-alueen länsipuolelle sijoittuu Vääksyntietä mukailevat pohjois-eteläsuuntaiset maakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut Karilanmaan ja Nikkaroisten maisema-alueet. Karttatarkastelun perusteella tuulivoima-alue sijoittuu paikoitellen maisema-alueiden välittömään läheisyyteen. Tuulivoimaloilla on siten väistämättä joitakin vaikutuksia maisema-alueisiin. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että Karilanmaan tuulivoima-alue on yli 17 km²:n suuruinen ja että tuulivoimaloiden tarkempi sijoittuminen ratkaistaan vasta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, jossa voidaan arvioida muun muassa tarvittavien suoja-etäisyyksien laajuus, kaavassa on riittävällä tavalla otettu huomioon maiseman ja kulttuuriperinnön vaaliminen.

Tuulivoima-aluetta koskeva merkintä ei velvoita kuntaa laatimaan alueelleen tuulivoimakaavoja tai maanomistajia sallimaan alueelleen tuulivoimaloiden rakentamista. Näin ollen sillä valituksessa esitetyllä seikalla, että Hollolan kunta on tässä vaiheessa pidättäytynyt laatimasta alueelleen tuulivoimakaavoja ei ole merkitystä arvioitaessa maakuntakaavapäätöksen lainmukaisuutta.

7. Risto Helanderin ja Markku Meriluodon valitukset

7.1. Kaavamerkinnän kk8 muotoilua koskeva valitusperuste (Meriluoto)

Valitusperusteessa on kysymys kaavamerkinnän kirjoitusasun muotoiluun liittyvästä kysymyksestä. Kirjoitusasulla ei ole merkitystä kaavapäätöksen lainmukaisuutta arvioitaessa, eikä kirjoitusasu voi olla muutoksenhaun kohteena.

7.2. Uudenkylän kehittämialue (Meriluoto)

Uusikylä on sisällytetty kehittämisen kohdealueen (kk8) rajaukseen. Valituksessa mainittuja maankäyttö- ja rakennuslain 110 - 112 §:iä ei sovelleta maakuntakaavoituksessa vaan kunnallisessa päätöksenteossa.

7.3. Struven ketjun mittauspiste Huhmarmäellä (Meriluoto)

Huhmarmäellä sijaitsee niin sanottuun Struven ketjuun kuuluva mittauspiste. Yhteensä 10 valtion alueella sijaitseva Struven ketju on UNESCON:n maailmanperintökohde. Maailmanperintökohteeseen ei ole sisällytetty kaikkia ketjun mittauspisteitä. Suomessa UNESCO:n maailmanperintökohteeseen kuuluu yhteensä kuusi mittauspistettä. Huhmarmäen mittauspiste ei kuulu niihin.

Huhmarmäen mittauspiste on maakuntakaavassa osoitettu muinaismuistokohdetta osoittavalla merkinnällä. Muinaismuistokohde sijaitsee kaavan maaseutumaisella alueella ja se on jätetty luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealuetta osoittavan rajauksen ulkopuolelle. Muinaismuistokohteeseen ei kohdistu aluevarauksia. Maakuntakaavassa on tältä osin otettu huomioon kulttuuriperinnön vaalimista koskeva maakuntakaavan sisältövaatimus.

7.4. Luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealueet llk4 ja llk5 (Meriluoto)

7.4.1. Saatu selvitys

Kaavamerkinnät ja kaavaselistus

Lahden Nastolassa valtatie 12 ja rautatien eteläpuolelle Uudenkylän taajamasta lounaaseen on osoitettu kaksi luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealuetta (llk). Merkinnällä llk4 tarkoitetaan kokonaan Lahden alueelle sijoitettavaa 165 hehtaarin suuruista Nastolan kierrätyspuiston luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealuetta, läntinen vaihtoehto (jäljempänä Montari). Merkinnällä llk5 tarkoitetaan pääosin Lahden ja osin Orimattilan alueelle sijoitettavaa 104 hehtaarin suuruista Nastolan kierrätyspuiston luonnonvaralogistiikan kehittämisen kohdealuetta, itäinen vaihtoehto (jäljempänä Kirviä).

Kaavamerkinnällä llk osoitetaan alueet, joita voidaan kehittää luonnonvarojen, kuten energiapuun, maa-ainesten ja kierrätysmateriaalien, kuljetuksiin, lajitteluun, varastointiin, kierrätykseen ja jalostukseen liittyvää toimintaa varten. Merkintä on kehittämisperiaatemerkinä. Suunnittelumääräyksen mukaan alueen suunnittelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää liikenteen toimivuuteen ja toteuttamisjärjestykseen. Luonnonvaralogistiikan alueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset asutukselle ja muille häiriöille alueille.

Karttatarkastelun perusteella kehittämisalueet sijoittuvat maakuntakaavan maaseutumaiselle alueelle. Kirviän kehittämisalueen länsipuolella rajauksen välittömässä läheisyydessä on muinaismuistokohdetta osoittava merkintä (Struven ketjun mittauspiste, Huhmarmäki) ja 39 hehtaarin suuruinen suojelualue (S13, Lakeasuo). Kaavaselistuksen liiteosan kuvauksen mukaan Lakeasuo on maakunnallisesti arvokas suoalue, jonka keskiosassa on puutonta nevaa ja rahkarämettä.

Uudenkylän taajaman kohdalla on arvokasta harjualueita osoittava merkintä (ge17). Kaavaselistuksen liiteosan mukaan kysymys on maakunnallisesti arvokkaasta Salpausselän reunamuodostuman osasta. Selkeärajainen muodostuma on kapea ja jyrkkärintainen. Sen eteläreunalla on maanteitä, rautatie ja asutusta. Pohjoisosaa reunustaa osittain Uudenkylän kulttuurimaisema. Suunnittelumääräyksen mukaan alueidenkäyttö on suunniteltava niin, ettei aiheuteta kauniin maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista tai laajalle ulottuvia vahingollisia ominaisuuksia luontosuhteissa.

Nastolan Uudenkylän alueella ja läheisyydessä on maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä tai maiseman kannalta arvokasta aluetta osoittavia merkintöjä. Montarin kohdemerkinnän (llk4) länsipuolella on kolme maisema-alueita (Kankaan kulttuurimaisema, Tapion ja Pensuon alue sekä Heinämaan kulttuurimaisema). Kirviän (llk5) pohjoispuolella rautatien pohjoispuolelta alkaa

Uudenkylän kulttuurimaisema, kaakkoispuolella on Kuivannon kulttuurimaisema ja etelän suunnassa Niinikosken kulttuurimaisema. Maisema-alueiden kanssa on päällekkäisiä kulttuuriympäristökohteita. Lähin valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (Heinämaan kylä, kmv 89) sijaitsee noin viiden kilometrin etäisyydellä Montarin kohdemerkinnästä etelään.

Kaavaselostuksen mukaan luonnonvaroihin liittyvien potentiaalisten uusien kehittämisalueiden sijoittamisessa on osoitettu muun muassa terminaaliverkoston logistinen toimivuus, liikenteen vaikutusten hallinta, alueen luontoarvot sekä riittävät puskurietäisyydet asutukseen. Luonnonvaralogistiikan alueet tukeutuvat pääosin tieliikenteeseen, koska käytetyillä kriteereillä ei löytynyt riittävän laajoja alueita vesiteiden tai rautateiden varrelta. Maakuntakaava ei määrittele tarkkaan, mitä luonnonvaralogistiikkaan liittyviä toimintoja kullakin alueella saa olla. Nastolan Kirviän osalta on todettu, että alue sijaitsee niin lähellä Uudenkylän taajamaa, että sinne ei sovi merkittäviä ympäristöhäiriöitä aiheuttavia toimintoja. Tavaralogistiikan ja luonnonvaralogistiikan alueet vaikuttavat lähiympäristöihinsä haitallisesti, koska ne kokoavat liikennettä yhteen paikkaan. Laajemmalla alueella tavaraliikenteen keskittäminen vähentää päällekkäistä jakeluliikennettä. Yleissuunnitteluvaiheessa on syytä selvittää tarkemmin alueiden ympäristövaikutukset.

Selvitykset

Nastolan kierrätyspuistohankkeita on arvioitu ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukaisesti ja siitä on laadittu *29.12.2015 päivätty ympäristövaikutusten arviointiselostus (YVA-selostus)*. Arvioitavana vaihtoehtoina oli ensinnäkin vaihtoehto 0 eli kierrätyspuistoa ei toteuteta. Vaihtoehtona 1a mukaan 64 hehtaarin suuruinen kierrätyspuisto sijoitetaan itäiselle Kirviän alueelle, minkä lisäksi valtatie 12 pohjoispuolella on varaus kiinteän polttoaineen terminaalille. Vaihtoehto sisältää varauksen hyödyntämiseen kelpaamattomien jätteiden loppusijoitusalueelle (2 miljoonaa m³). Vaihtoehto 1b vastaa jätteen loppusijoitusta lukuun ottamatta vaihtoehtoa 1a. Vaihtoehdossa 2a kierrätyspuisto sijoitetaan läntiselle Montarin alueelle. Alueen pinta-ala on noin 66 hehtaaria ja alueella on varaus kiinteän polttoaineen terminaalille ja hyödyntämiseen kelpaamattoman jätteen loppusijoitusalueelle (2,4 miljoonaa m³). Vaihtoehto 2b vastaa vaihtoehtoa 2a jätteen loppusijoitusalueutta lukuun ottamatta.

YVA-menettelyssä selvitettiin hankkeen keskeiset ympäristövaikutukset, joita olivat ilmanlaatuun kohdistuvien vaikutusten ohella esimerkiksi hankkeesta syntyvän melun leviäminen sekä vaikutukset pintavesiin, maisemaan ja liikenteeseen. Hankealueiden läheisyydessä todettiin olevan jonkin verran asutusta; lähimmillään loma-asutusta noin 150 metrin etäisyydellä. Molempien hankealueiden läheisyydessä harjoitetaan maa- ja metsätaloutta ja metsiä käytetään myös virkistykseen. Nastolassa teollisuus on keskittynyt nauhataajaman alueelle. Liikennemäärien arvioitiin kasvavan joillakin tieosuuksilla.

Montarin alueella ei havaittu arvokkaita tai suojeltavia luontotyyppisiä tai elinympäristöjä. Kirviänsuolla on joitakin metsälain mukaisia arvokkaita luonto-kohteita. Kirviän hankealueen läheisyyteen sijoittuu Huhmarmäen kallioalue. Huhmarmäellä esiintyy metsälain 10 §:n mukaisia arvokkaita elinympäristöjä ja alueella on asukkailta saatujen tietojen mukaan tehty havaintoja metson soidinpaikoista ja alue on luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä. Hankealueilla tai niiden läheisyydessä on ekologisen verkoston kannalta tärkeitä kohteita. Kirviän hankealue sijoittuu osittain yli 100 hehtaarin kokoiselle

luonnon ydinalueelle sekä alueelle, jolta on maakunnallinen ekologinen yhteys pohjoisen suuntaan. Läntinen Montarin alue sijoittuu suurelta osin alle 100 hehtaarin kokoiselle luonnon ydinalueelle, jolta on maakunnallinen ekologinen yhteys pohjoisen suuntaan. Maaperä- ja peruskarttatietojen perusteella hankealueet ovat pääosin moreeni- ja kallioalueita, joilla pohjaveden muodostuminen on vähäistä. Yva-selostukseen sisältyy suunnitelma myös pintavesien käsittelystä.

Neljän suon esiselvityksessä ja suoventhokkaan esiintymisselvityksessä Päijät-Hämeessä 2012 (Faunatica Oy 2012) on päivitetty voimassa olevan maakuntakaavan neljän suojelualueen tietoja. Lakeasuo on todettu luonnontilaiseksi ja erittäin hyvälaatuiseksi kohteeksi. Perhosten kannalta merkittävin avoin räme suon keskiosassa on laaja-alainen. Suon keskiosan pienialaiset allikot lisäävät kohteen merkittävyyttä muidenkin hyönteislahkojen (luteet, sudenkorennot) kannalta. Tutkituista perhoslajeista tavattiin rämevihersiipi ja lisäksi alueella on sopivaa ympäristöä lukuisille silmälläpidettäville (NT) ja vaarantuneille (VU) perhoslajeille. Erittäin uhanalaisesta (EN) ja erityisesti suojeltavasta suoventhokkaasta on tehty havainto 1940-luvulla, mutta tämän selvityksen yhteydessä havaintoja ei tehty. Laji on vaikeasti havaittava ja Lakeasuolla on lajille potentiaalista elinympäristöä.

7.4.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Selvitysten riittävyys

Maakuntakaavan kohdemerkinnät sijoittuvat luonnontilaisille alueille ja kohdemerkintöjen vaikutusalueella on asutusta. Vaikutuksia asukkaiden elinympäristöön on selvitetty tarkemmin hankkeita koskevassa YVA-menettelyssä. Hankkeiden vaikutuksia on tunnistettu muun ohella asukkailta saatujen tietojen perusteella. Maankäyttö- ja rakennuslaki tai maankäyttö- ja rakennusasetus eivät edellytä haastatteluiden tai kyselyjen tekemistä asukkaiden mielipiteiden tai kokemusten selvittämiseksi. Sosiaalisia vaikutuksia koskeva selvitys ei ole valituksessa mainitulla perusteella puutteellinen.

Kaavan sisällöllinen lainmukaisuus

Valituksen kohteena olevat kehittämismerkinnät koskevat luonnonvarojen kierrätykseen ja jalostamiseen liittyvää toimintaa. Kohdemerkintä ei kokonaan sulje pois myös tietynlaisen luonnonvaroihin luettavan jätteen loppusijoittelua. Varsinaisille kaatopaikoille on kuitenkin osoitettu varaukset omalla merkinnällään jätteenkäsittelyalue (EJ).

Nastolan Ilk-alueet sijoittuvat valtatie 12 eteläpuolelle eli sujuvien liikenneyhteyksien päähän. Alueiden läheisyydessä on haja-asutusta ja lähimmät rakennuspaikat sijoittuvat vain muutamien satojen metrien päähän yva-selvitysvaiheessa suunnitelluista hankealueista. Toisaalta tiiviimpi asutus sijoittuu valtatie ja rautatien vastakkaiselle puolelle. Lisäksi koillisessa lähimmillään noin 0,5 kilometrin etäisyydellä valtatie ja rautatien välille sijoittuu osittain

Uudenkylän taajama. Kun otetaan huomion kehittämisaluemerkintöjen sijoittuminen harvaan asutulle alueelle valtatie varteen, kaavapäätöksellä on riittäväällä tavalla otettu huomioon tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta koskeva sisältövaatimus. Asiaa ei tule arvioida toisin yksin sillä perusteella, että ennalta arvioiden eniten melua aiheuttavien toimintojen sijoittaminen ei välttämättä ole mahdollista erityisesti Uudenkylän taajamaa lähinnä olevalle alueelle. Alueelle sijoitettavien toimintojen aluerajaukset, laajuus ja luonne ratkaistaan vasta yksityiskohtaisemman kaavoituksen yhteydessä.

Maakuntakaavaa varten on selvitetty maakunnan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisemat ja kulttuuriympäristöt, eivätkä kehittämisaluemerkinnät ulotu arvokkaiksi luokitelluille alueille tai niiden välittömään läheisyyteen. Kaukomaisemavaikutuksia voidaan lieventää yksityiskohtaisemman kaavoituksen yhteydessä esimerkiksi varaamalla riittävät suojavaohtykkeet varsinaisten hankealueiden ympärille. Meriluoto on kirjoituksissaan tuonut esiin omia käsityksiään alueen maisema-arvoista sekä kuvannut alueen historiallisia tapahtumia ja niihin liittyviä paikkoja. Kaavalle asetetut maiseman ja kulttuuriperinnön suojelemista koskevat sisältövaatimukset ja valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet eivät edellytä tämänkaltaisten paikallisten arvojen huomioon ottamista tai suojelemista.

Valituksen kohteena olevien Ikk-alueiden läheisyydessä ei ole luonnonsuojelualueita, mutta Kirviän suoalueella on havaittu joitakin metsälain tarkoittamia elinympäristöjä ja kehittämisaluemerkintä sijoittuu lähelle maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltua Lakeasuota. Hallinto-oikeus toteaa, että kaavaa ei voida pitää lainvastaisena yksinomaan siitä syystä, että olemassa olevia luonnontilaisia metsiä ja yksittäisiä harvinaisiakin luontotyyppisiä voi hävittää alueelta rakentamisen vuoksi. Kun otetaan huomioon kehittämisaluealueiden pinta-ala, arvokkaimmat ja suojelua edellyttävät luontoarvot voidaan huomioida yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä. Kaava täyttää riittäväällä tavalla luonnonarvojen vaalimista koskevan sisältövaatimuksen.

Suunniteltujen kierrätyspuistojen aiheuttamia melu-, hiukkas- ja hajuhaittoja on mallinnettu ympäristövaikutusten arviointimenettelyä varten. Selvitysten perusteella alueille on mahdollista sijoittaa toimintoja ylittämättä häiriintyvillä kiinteistöillä laissa tai asetuksissa säädettyjä ohje- ja tavoitearvoja. YVA-selostuksessa laadittujen liikennemäärälaskelmien perusteella raskas liikenne lisääntyy alueella, mutta olemassa oleviin liikennemääriin nähden lisäys ei ole vähäistä suurempi. Toimintojen tarkempi sijoittuminen ja haittojen ehkäisemiseksi vaadittavat toimenpiteet tulevat ratkaistaviksi yksityiskohtaisemman kaavoituksen ja ympäristölupamenettelyn yhteydessä. Maakuntakaavalla ei ratkaista sitä, rakennetaanko kierrätyspuistojen välille tieyhteys.

Valituksessa ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä on lisäksi tullut esiin, että Huhmarmäen kallioaluetta käytetään lähivirkistykseen. Alueelle toteutettavien toimintojen rajaaminen ja kulkuyhteyksien turvaaminen Uudenkylän taajamasta ratkaistaan kuitenkin vasta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, jolloin myös virkistystarpeet tulevat huomioituiksi.

7.5. Rakokiven teollisuus- ja varastoalue T39 (Meriluoto)

7.5.1. Saatu selvitys

Noin 191 hehtaarin suuruinen Rakokiven teollisuus- ja varastoalue (T39) sijaitsee Nastolassa valtatie 12 ja rautatien välisellä alueella. Alueelle on lainvoimaisessa kaavassa osoitettu vastaava merkintä. Karttatarkastelun perusteella alue on edelleen pääosin rakentamatta. Rautatien pohjoispuolelle on osoitettu Rakokiven pohjoinen teollisuusalue. Tämä alue on toteutunut.

Teollisuus- ja varastoalue -merkintää käytetään osoittamaan seudullisesti merkittäviä teollisuus- tai varastotoimintojen alueita. Suunnittelumääräyksen mukaan erityistä huomiota tulee kiinnittää alueen liikenteen toimivuuteen ja toteuttamisjärjestykseen. Alueen suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaiseen tiiviyteen ja joustavuuteen sekä yhtenäiseen rakennustapaan. Teollisuuskortteleilla tulee ottaa huomioon riittävät suojavyöhykkeet häiriölle alttiiden toimintojen rajoille sekä maisemallisesti merkittävillä alueilla ja pääteiden varsille.

Rakokiven teollisuus- ja varastoalueen pohjoisosa sijoittuu Nastonharju-Uusikylän tärkeälle vedenhankintaan soveltuvalla pohjavesialueelle (pv91). Suunnittelumääräyksen mukaan alueella tulee kiinnittää erityistä huomiota pohjaveden suojeluun. Pohjavesille riskejä aiheuttavat uudet toiminnot on sijoitettava ensisijaisesti pohjavesialueiden ulkopuolelle. Jos toimintoja kuitenkin sijoitetaan pohjavesialueille, on ne suunniteltava siten, että ehkäistään pohjavesien pilaantuminen rakenteellisin suojaustoimenpitein.

Kaavaselostuksen mukaan maakuntakaavassa on osoitettu elinkeinoelämän tarpeisiin suuria, yhtenäisiä teollisuus- ja varastoalueita, jotka yleensä edellyttävät hyvää liikenteellistä sijaintia. Kaava antaa kunnille mahdollisuuden toteuttaa kysynnän ja tarpeiden mukaan erilaisia ratkaisuja, joita on maakuntakaavatyössä mahdollista ennakoita. Kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin kohdistuvat vaikutukset ovat jo pääosin syntyneet, koska suurin osa alueista on jo toteutunut. Uusien alueiden osalta vaikutukset on tunnistettu osassa jo kuntakaavoituksessa ja esimerkiksi Riihimäentien risteysalueen teollisuus- ja varastoalueen rajausta on tarkennettu luontoarvoista johtuen. Ympäristöarvot voidaan vähentää uuden tekniikan ja puhtaampien energiamuotojen käyttöön ottamisella, joten suuri osa teollisuudesta on sijoitettavissa taajamarakenteen sisään.

Nastolan kierrätyspuistohankkeita koskevan YVA-selostuksen 29.12.2015 mukaan arviointimenettely on kohdistunut myös Rakokiven teollisuus- ja varastoalueelle. Alueella sijaitsee kolme arvokasta luontokohdetta. Alueen keskiosissa sijaitseva Piiankallio on metsälain 10 §:n mukainen vähäpuustoinen kallioalue ja arvokas kasvillisuus- ja linnustokohde. Piiankalliolla on aiemmin havaittu alueellisesti uhanalaisen ja valtakunnallisesti silmälläpidettävä metson soidinpaikka ja osayleiskaavan selvitysten yhteydessä alueella havaittiin myös pyynreviiri. Alueen itäosissa sijaitseva Uudenharjun puronvarsi on metsälain 10 §:n mukainen puron lähiympäristö ja arvokas kasvillisuus- ja linnustokohde. Puro on uomaltaan osittain luonnontilainen ja osittain muutettu. Puron rannoilla esiintyy monipuolinen ja rehevä käenkaali-oravanmarjatyyppin lehtokasvillisuus. Alueen linnustoon lukeutuvat muun muassa mustapääkerttu, lehtokerttu, hernekerttu sekä punavarpuunen. Kolmannella alueen keskiosissa sijaitsevalla

Uudenharjun rinnealueella on lähteikkö sekä uhanalaisia suoluontotyyppejä: lettorämettä, lehtokorpea ja isovarpurämettä. Alueella esiintyy muun muassa pullo- ja jouhisara, maariankämmekkä, vehka, raate ja luhtakastikka. Myös lahoa maa- ja pystypuuta esiintyy paikoin runsaasti. Luonnontilaiset lähteet ovat vesilain 2 luvun 11 §:n mukaisia kohteita. Vaikka metsätaloustoimet ovat heikentäneet lettorämeen luonnontilaa, suokohde on Etelä-Suomessa harvinaisena luontotyypinä huomionarvoinen.

Päijät-Hämeen ekologista verkostoa koskevassa selvityksessä (Sito 20.1.2013) on päivitetty Päijät-Hämeen ekologinen verkosto sekä määritetty laajat, yhtenäiset metsäalueet sekä ekologiset yhteydet ja yhteystarpeet toteutuneen maankäytön mukaisesti. Valtatien 12 kohdalle on merkitty neljä pohjois-eteläsuuntaista ekologista yhteyttä, joista yksi sijoittuu Rakokiven teollisuusalueen kohdalle.

7.5.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Rakokiven teollisuus- ja varastoalue sijoittuu olemassa olevan teollisuus- ja varastoalueen läheisyyteen valtatie 12 varrelle. Se on liikenteellisesti hyvin saavutettavissa ja olemassa olevaa teollisuus- ja varastoaluetta täydentävänä alueena täyttää tarkoituksenmukaista yhdyskuntarakennetta koskevan sisältövaatimuksen.

Valituksen kohteena olevalla alueella on toisaalta todettu luontoarvoja. Metsä- ja vesilain mukaiset kohteet ovat pinta-alaltaan pienialaisia, eivätkä ne estä koko 191 hehtaarin kokoisen alueen kehittämistä kaavan mukaiseen tarkoitukseen. Kohteiden suojele voidaan ottaa huomioon yksityiskohtaisemman kaavoituksen yhteydessä.

Maakuntakaavassa on osoitettu Nastolan alueelle tai sen läheisyyteen kolme valtatie ylittävää viheryhteystarvetta. Ekologisten yhteyksien turvaaminen on otettu huomioon riittävällä tavalla, eikä kaavaa voida pitää lainvastaisena yksinomaan siitä syystä, että nyt puheena olevan alueen kohdalle ei ole tehty vastaavaa merkintää.

Pohjavesialue ei merkitse ehdotonta estettä sijoittaa teollisuus- ja varastoaluetta suunnitellulle paikalle, mutta ympäristönsuojelulaissa säädetty ehdoton pohjaveden pilaamiskielto edellyttää maaperän suojaamista ja riittäviä suojelemääräyksiä. Suojelun kannalta tarvittavat toimenpiteet ja määräykset ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Hallinto-oikeuden tehtävänä on arvioida täyttääkö kaava maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetty vaatimukset. Hallinto-oikeudella ei ole toimivaltaa muodostaa uusia valittajan vaatimia luonnonsuojelualueita. Kaava täyttää edellä kerrotuin perustein riittävällä tavalla luonnonarvojen vaalimista koskevan sisältövaatimuksen. Maakuntakaava ei ole lainvastainen sillä perusteella, että tuleva rakentaminen on mahdollisesti kallista tai että alueen maasto on vaikea.

7.6. Valtatien 12 linjaus välillä Uusikylä-Mankala (Meriluodon ja Helanderin valitus)

7.6.1. Saatu selvitys

Kaavamerkinnot, kaavaselostus ja ELY-keskuksen vastine

Vuonna 2006 hyväksytyssä maakuntakaavassa Lahden ja Kouvolan välinen valtatieyhteys (valtatie 12) on osoitettu rakennettavaksi moottoritienä. Nastolan Uudenkylän kohdalle on osoitettu rakennettavaksi uusi moottoritelinjaus Kouvolaan päin. Vuonna 2016 hyväksytyssä maakuntakaavassa moottoritieva-raus on muutettu valtatiemerkinneksi ja uuden rakennettavan valtatie linjaus-ta on samalla muutettu siten, että valtatie kulkee pohjoisempana lähempänä rautatietä ja Uudenkylän taajamaa. Kaavamerkinneksen tarkennuksen mukaan tie voidaan toteuttaa myös kaksiajorataisena. Tiealueilla on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus. Nastolan kohdalla on uutta eritasoliittymää osoittava merkintä.

Uudenkylän taajaman kohdalla on maakunnallisesti arvokasta harjualetta osoittava merkintä (ge17). Kaavaselostuksen liiteosan mukaan kysymys on maakunnallisesti arvokkaasta Salpausselän reunamuodostuman osasta. Selkeä-rajainen muodostuma on kapea ja jyrkkärinteinen. Sen eteläreunalla on maan-teitä, rautatie ja asutusta. Pohjoisosaa reunustaa osittain Uudenkylän kulttuuri-maisema. Suunnittelumääräyksen mukaan alueidenkäyttö on suunniteltava niin, ettei aiheuteta kauniin maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittä-vien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista tai laajal-le ulottuvia vahingollisia ominaisuuksia luontosuhteissa.

Kaavaselostuksen mukaan maakuntakaavassa esitetään tieverkon toiminnalli-nen luokitus ja väylien karkea linjaus. Tiesuunnittelun yhteydessä määritellään tien tarkempi linjaus, leveys ja rakenne. Toiminnallinen luokitus ei enää ohjaa suoraan yksityiskohtaisten ratkaisujen tekemistä tiesuunnittelussa tai maankäy-tössä. Uuden liikennepolitiikan mukaisessa suunnittelussa pyritään määrittele-mään tapauskohtaisesti alueen tai yhteysvälin tärkeimmät palvelutasotavoitteet sen perusteella mitkä liikkumis- ja kuljetustarpeet tiellä nähdään erityisen tär-keiksi. Merkittävästi parannettavina teinä on osoitettu muun ohella Suomen teollisuudelle tärkeä valtatie 12. Vuonna 2010 välille Uusikylä - Tillola valmis-tui yleissuunnitelma, jossa esitettiin, että valtatie 12 rakennetaan kokonaan uu-teen maastokäytävän. Jälkeenpäin yhteysvälille on pyritty löytämään aiempia suunnitelmia kustannustehokkaampi ja käyttäjälähtöinen kehittämiskäyttö, joka parantaa riittävästi liikenteen toimivuutta ja turvallisuutta. Vaihtoehtoja on tarkasteltu vuonna 2013 valmistuneessa raportissa (Valtatie 12 välillä Uusi-kylä-Suvioja, Nastola, Orimattila, Iitti, Kouvola, Linjausvaihtoehtojen tarkas-telu). Raportin vaihtoehtoista kaksi käyttökelpoisinta linjausta valittiin maa-kuntakaavaehdotukseen 2014. Maakuntakaavaan valittu linjausvaihtoehto mahdollistaa maankäytön riittävän kehittämisen ja tien vaihteittain rakentami-sen. Linjaus on yhteensopiva Kymenlaakson vuonna 2014 vahvistetun maa-kuntakaavan valtatielinjauksen kanssa.

ELY-keskuksen vastineessa 6.2.2017 on todettu muun ohella, että vuoden 2005 YVA-selostuksessa ei ole käsitelty lintukohteita. Päijät-Hämeen lintutieteelli-nen yhdistys on kartoittanut maakunnallisesti arvokkaat lintualueet (MAALI) ja selvitys valmistuu vasta vuoden 2017 aikana. Arolan peltoaukea kuuluu laa-ja-alaiseen Arola-Kuivannon MAALI-alueeseen ja yleissuunnitelman mukai-nen valtatie 12 linjaus sijoittuu sen pohjoisreunaan. Käyttäjärhmittäiset

ongelmat korostuvat Arolan kohdalla, missä tien laatutaso on erittäin huono. Liikenteen aiheuttamat ympäristöhaitat muun muassa melu, tärinä, päästöt ja estevaikutus korostuvat myös Arolan kylän kohdalla sekä Uudessakylässä ja Haarankylässä. Nykyinen valtatie sijoittuu lähes koko suunnitteluosuudella pohjavesialueille, jolloin muun muassa kuljetusten ja vaarallisten aineiden kuljetusten aiheuttama pohjaveden pilaantumisriski on suuri.

Selvitykset

Rambollin laatimasta ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta (Valtatien 12 parantaminen tieosuudella Uusikylä - Jokue, Nastola, Iitti, Orimattila, 2005) ilmenee muun ohella, että hankkeen tavoitteena on parantaa valtatie 12 sujuvuutta ja liikenneturvallisuutta sekä vähentää tiestä ympäristöön kohdistuvia haittavaikutuksia. Nykyisen valtatie ongelmina ovat tien kapeus ja mäkisyys, kevyen liikenteen turvattomuus, tontti- ja yksityistieliittymien suuri määrä, vaaralliset liittymät, meluhaitat, pohjaveden pilaantumisriski sekä tien aiheuttama estevaikutus paikalliselle asutukselle.

Arviointiselostuksessa on tarkasteltu nollavaihtoehdon lisäksi viittä eri päävaihtoehtoa, joista osalla oli myös alavaihtoehtoja. Vaihtoehtojen lähtökohtina ovat vuonna 1991 laadittu yleissuunnitelma, vuonna 1994 laadittu tiesuunnitelma sekä näiden jälkeen laaditut eri tasoiset suunnitelmat ja tarkastelut. Vaikutusarvioinnin perusteena on ollut, että valtatie pyritään parantamaan kapeana neljäkaistaisena tienä, jossa kumpaankin suuntaan on kaksi ajokaistaa. Ensimmäisessä vaiheessa tie voidaan toteuttaa myös keskikaiteellisena ohituskaistatienä, jolloin toisella ajoradalla on kaksi ajokaistaa ja toisella yksi ajokaista.

Hankkeen kustannuksia on tarkasteltu Tiehallinnon hankearviointiohjeen mukaisesti ja laskettu eri vaihtoehtojen hyötykustannussuhteet. Vaihtoehdon 0+ kustannukset (vuoden 2005 arvioissa) ovat noin 25 miljoonaa euroa ja vaihtoehtojen 1 - 4 kustannukset 45 - 51 miljoonaa euroa. Hankkeen toteuttamisedellytyksiä pidetään hyvänä, jos hyötykustannussuhde on noin 1,5. Kannattamattomien vaihtoehtojen 0+, jonka hyötykustannussuhde oli 0,68 ja kannattavien vaihtoehtojen 1, 2, 3 ja 4, joiden hyötykustannussuhde oli 2,12, 2,12, 1,67 ja 1,93. YVA-selostuksessa on todettu, että kustannusarvioihin liittyy epävarmuutta, koska tiedot maaperästä ja sen ominaisuuksista ovat olleet rajallisia.

Nastolan Uusikylä on väestömäärältään suurin asutuskeskus tiehankealueella. Uudessakylästä alkaa luontopolkuverkosto, joka ulottuu Iitin Mankalaan asti. Nastolan Arolan kylä on harvaan asuttua aluetta. Asumista osa on maanviljelijöitä, mutta suurin osa käy työssä muualla.

Uudenkylän alue on maisemallisesti merkittävä Salpausselän korkea ja kapea osa. Pohjoisrinne rajaa länsiosastaan Uudenkylän kulttuurimaisemaa ja itäosa muodostaa järvinäkymien taustan. Kapea ja kivikkoinen lakialue on tärkeä ja kauas näkyvä suurmaisematekijä ja merkittävä myös tie- ja rautatienäkymissä. Etelärinne on peltomaisemien rajaajana ja merkittävä tienäkymien kannalta. Alueen geologista ja maisemallista arvoa ovat alentaneet itäpäähän soranotot ja runsaat hakkuut. Vaihtoehtojen 1, 2, 3 ja 4, joiden hyötykustannussuhde oli 2,12, 2,12, 1,67 ja 1,93. YVA-selostuksessa on todettu, että kustannusarvioihin liittyy epävarmuutta, koska tiedot maaperästä ja sen ominaisuuksista ovat olleet rajallisia.

vaihtoehdossa 2 kaksiajorataisena, nykyisen valtatievarressa asuvien maisemallinen muutos tulisi olemaan suuri, kun erityisesti otetaan huomioon rinnakaistiestö ja melusuojaukset. Vaihtoehdossa kolme suunniteltu tie leikkautuu rautatien alituksen kohdalla noin kilometrin matkalla soraharjuun. Harjun laella kulkeva tielinjaus heikentää harjun maisemallista arvoa, vaikka sillä sijaitsee jo nyt rautatie, sorakuoppia ja sähkölinja. Iitin puolella Siperianmäen kohdalla linjaus kulkee maisemansuojelualueen läpi.

Vaihtoehtoisten tielinjausten alueella tai niiden läheisyydessä ei sijaitse luonnonsuojelualueita tai suojeluohjelmiin kuuluvia kohteita eikä myöskään Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita. Suurin osa selvitysalueen metsistä todettiin liito-oravalle sopimattomiksi. Uhanalaisten kasvi- ja eläinlajien osalta selvitykset ovat perustuneet maastokäyntien ja -kartoitusten yhteydessä tehtyihin havaintoihin, mutta pääasiassa vanhoissa suunnitelmissa ja muissa kirjallisissa lähteissä esitettyihin tietoihin.

YVA-arviointia varten on mallinnettu melu- ja päästöhaittoja. Meluhaittaa on mallinnettu yhteispohjoismaista tie- ja rautatieliikennemelun laskentamallia käyttävällä SoundPlan -ohjelmalla. Melulle altistuvien asukkaiden ja kiinteistötyyppien määrä on arvioitu kunnilta satujen huoneistorekisteritietojen sekä pohjakarttojen perusteella. Meluntorjunnan ohjearvona on käytetty valtioneuvoston päätöksen (993/1992) mukaisia ohjearvoja. Päiväohjearvon 55 dB ylittävällä meluvyöhykkeellä asuu 40 - 300 asukasta. Vähiten häiriintyviä asukkaita on eteläisten linjausten kohdalla ja eniten nykyisen linjauksen ja linjauksen 2 alueella. Tieliikenteen pakokaasupäästöjen määrä eri vaihtoehdoissa on arvioitu VTT:n LIISA 2002 -päästökertoimen avulla. Suuria eroja eri tielinjausten välillä ei ollut.

Nastolan alueella sijaitsee Nastonharju-UusikyläB -niminen vedenhankinnan kannalta tärkeä pohjavesialue. Eteläisissä vaihtoehdoissa linjat kulkevat Alimmaisesta vedenottamosta eteläpuolelta pohjavesialueella noin 1,2 - 1,7 kilometrin matkalla. Vaihtoehdossa 2 tielinjaus kulkee pohjavesialueella noin 5,1 kilometriä, vaihtoehdossa 3 noin 10,3 kilometriä ja vaihtoehdossa 4 yhteensä noin 3,2 kilometriä. Pohjavesialueille ei ole tehty virtausmallinnusta, vaan tiedot on saatu pohjaveden suojelusuunnitelmasta.

ELY-keskuksen raportissa 9/2013 (Valtatie 12 välillä Uusikylä - Suvioja, Nastola, Orimattila, Iitti, Kouvola, linjausvaihtoehtojen tarkastelu) on todettu, ettei vuonna 2010 laaditun yleissuunnitelman mukaiselle kokonaan uuteen maastokäytävään rakennettavalle tielinjaukselle ole rahoitusta. Raportin tavoitteena on selvittää liikennepoliittisen selonteon mukaisia kustannustehokkaampia ratkaisuja.

Raportissa on vertailtu eri vaihtoehtojen vaikutuksia ja valittu jatkosuunnitelmaan kolme pääosin uuteen maastokäytävään rakennettavaa vaihtoehtoa: vuoden 2010 mukaisen yleissuunnitelman mukainen vaihtoehto (eteläinen vaihtoehto), YVA-menettelyn mukainen eteläinen vaihtoehto, joka yhtyy Mankalassa nykyiseen tielinjaukseen (keskimmäinen vaihtoehto) ja YVA-menettelyn mukainen vaihtoehto, joka kulkee lähempänä Uudenkylän taajamaa (pohjoinen vaihtoehto). Pohjoiselle vaihtoehdolle on otettu mukaan alavaihtoehtoja Haarakylän alueelle. Linjausvaihtoehdoille on esitetty vertailukustannukset. Halvin linjaus maksaa 29 miljoonaa euroa ja kallein 50 miljoonaa. Maakuntakaava lähinnä olevan vaihtoehdon kustannusarvio oli 35 miljoonaa.

Raportin tausta-aineistona on käytetty muun muassa Uudenkylän osayleiskaavan yhteydessä laadittua luontoselvitystä sekä ympäristö- ja maisemaselvitystä. Raportin karttaliitteen mukaan tarkasteltujen tielinjausten läheisyydessä sijaitsee pienialaisia arvokkaita luontokohteita. Arolan peltoalue on merkitty merkittäväksi maisemakokonaisuudeksi.

*Hyvät ja yhtenäiset pellot (Päijät-Hämeen liitto A212*2014)* -nimisessä selvityksessä on tarkasteltu Päijät-Hämeen peltoalueiden sijaintia. Nastolan Arolan alue on suuntaa antavan kartan perusteella sisällytetty hyvien ja yhtenäisten peltojen ydinalueeseen.

Valtatietä 12 koskevassa yleissuunnitelmassa (ELY-keskuksen raportteja 56/2016) on todettu, että valtatie välillä Uusikylä–Tillola on keskeinen osa Salpausselän liikennekäytävää ja kuuluu Euroopan komission päätökseen Suomen kattavaksi liikenneverkoksi (TEN-T). Se tarkoittaa tärkeää liikenneverkkoa EU:n jäsenmaissa, alueellisella ja kansallisella tasolla, joka tukee koko Euroopan laajuista ydinverkkoa. Salpausselän liikennekäytävä (valtatiet 6/12 ja Lahti–Kouvola–Lappeenranta–Imatra-ratayhteys) muodostaa Pohjois-Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan sisämaan pitkämatkaista liikennettä ja kauttakulkevaa liikennettä palvelevan yhteyden pääkaupunkiseudulle, Päijät-Hämeeseen sekä Pirkanmaan ja läntisen Suomen kasvukeskuksiin ja länsirannikon satamiin. Valtateiden 12 ja 6 muodostama länsi-itäsuuntainen yhteys on valtakunnallisesti merkittävä päätieyhteys ja toinen kansainvälisen liikenteen päätieyhteys itärajan rajanylityspaikoille. Valtatie 12 on vilkasliikenteinen, ja huomattava osuus liikenteestä on valtakunnallista pitkämatkaista liikennettä. Tie toimii myös Lahden ja Kouvolan kaupunkiseutujen työmatkaliikenteen yhteytenä, mikä näkyy myös vilkkaana arkiliikenteenä.

Suunnittelualueella valtatiehen liittyy yksi seututie ja neljä yhdystieluokkaista maantietä. Uudenkylän eritasoliittymän kohtaa lukuun ottamatta kaikki suunnittelualueen maantiet liittyvät valtatiehen tasoliittymillä. Maanteiden 14501 (Selkolantie) ja 14514 (Kurrintien) tasoliittymissä on kanavoinnit ja kääntymiskaistat oikealle. Valtatiellä on lisäksi runsaasti yksityisten teiden tasoliittymiä. Tavoitetilanteessa kaikki valtatiehen liittymät ovat eritasoliittymiä. Valtatie ei täytä kaikilta osin tärkeimmille valtateille ja suurille liikennemäärille asetettuja vaatimuksia. Kapeimmillaan poikkileikkaus on Arolan ja Mankalan välillä, jossa se vaihtelee 8,5/7 – 9,5/7 metrin välillä (tien leveys / ajokaistojen leveys). Valtatien nopeusrajoitus on erittäin alhainen (60 km/h) vajaan kolmen kilometrin matkalla Arolan kohdalla ja 6,5 kilometrin matkalla on 80 km/h nopeusrajoitus. Vain vajaan kilometrin osuudella Mankalassa nopeusrajoitus on 100 km/h. Tien mäkisyys ja kapeus sekä suuri raskaan liikenteen määrä laskee ajonopeuksia.

Yleissuunnitelman valmistelussa on käytetty aiemman YVA-selvityksen ja Uudenkylän osayleiskaavan luontoselvityksiä. Lisäksi on laadittu selvitys alueen lepakkopotentiaalista sekä luontoselvitys yleissuunnitelmaan ja maakuntakaavaan valitun linjauksen osalta. Uuden linjauksen kohdalla ei ole havaittu tiukasti suojeltuja lajeja tai elinympäristöjä eikä muita luonnon monimuotoisuuden kannalta huomioon otettavia arvoja. Valtatien ympäristössä on tunnistettu yhteensä 36 luokkaan I kuuluvaa lepakoille potentiaalista aluetta. Luokkaan II kuuluvia alueita tunnistettiin yhteensä 17, joista osa sijoittuu valtatiehen alueelle. Lisäksi potentiaalisia siirtymäreittejä havaittiin yhteensä 14.

Meluvaikutuksia on mallinnettu nykyisen ja maakuntakaavaan otetun linjauksen alueella ja mallinnuksen tuloksia verrattu valtioneuvoston päätöksessä (993/1992) annettuihin ohjearvoihin. Nykytilanteessa yhteensä 136 asukasta asuu melualueella 55 - 60 dB ja 40 asukasta yli 60 dB:n melualueella. Vuoden 2040 ennustetilanteessa vastaavat luvut ovat 178 ja 59 asukasta. Maakuntakaavaan otetun linjauksen alueella vuoden 2040 ennustetilanteessa asuu yhdeksän asukasta melualueella 55 - 60 dB kun suunniteltu meluntorjunta on rakennettu.

7.6.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Selvitysten riittävyys

Kaavan vaikutuksien selvittämiseen sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain sekä maankäyttö- ja rakennusasetuksen säännöksiä. Kaavoituksessa voidaan hyödyntää kaava-alueelle suunnitelluista hankkeista YVA-lain nojalla laadittuja selvityksiä, joiden on tällöin oltava maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n sekä maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:n mukaisia. Maakuntakaavan lainmukaisuutta arvioitaessa ei enemmälti oteta kantaa YVA-menettelyn asianmukaisuuteen. Meriluodon valituksessa mainittua SOVA-lakia (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista) ei sovelleta kaavoituksessa.

Vastaavasti tässä yhteydessä ei arvioida myöskään maantielain mukaista yleissuunnitelman lainmukaisuutta, mutta yleissuunnitelmaa ja sen yhteydessä laadittuja selvityksiä voidaan käyttää maakuntakaavan taustaselvityksinä. Maakuntakaavaa ja yleissuunnitelmaa on valmisteltu rinnakkain. Yleissuunnitelma on valmistunut vasta syksyllä 2016 ja asetettu nähtäville tammikuussa 2017. Valittajilla ei siten ole ollut mahdollisuutta tutustua kaikkeen kaavan perusteena olevaan selvitysaineistoon. Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä kaavaselvitysten täydentymisestä kaavavalmistelun aikana. Hallinto-oikeus pitää asian arvioimisen kannalta merkityksellisenä sitä, että valtatieparantamista on suunniteltu useiden vuosien ajan ja hanketta varten on laadittu useita selvityksiä, joita on käytetty myös yleissuunnitelman laatimisen apuna. Maakuntakaavassa valittu väyläratkaisu ei siten ole perustunut yksinomaan yleissuunnitelmasta saatuihin tietoihin ja selvityksiin. Näissä olosuhteissa yleissuunnitelman käyttämiselle maakuntakaavan selvityksenä ei ole esitettyä.

Vuonna 2005 valmistuneessa YVA-menettelyssä ja muissa maakuntakaavan taustaselvityksissä on selvitetty keskeiset syyt valtatieparantamistarpeelle sekä selvitetty tiehankkeen vaikutuspiirissä olevan asutuksen määrä ja ympäristön keskeiset arvot. Tielinjauksen sijaintia määritettäessä on erilaisten mallinnusten perusteella arvioitu asutukselle aiheutuvan haitan laatua ja määrää. Maisemahaittoja on arvioitu sovitekuvin. Vaihtoehtojen kustannukset on myös selvitetty. Selvitysten perusteella on mahdollista arvioida maakuntakaavan edellyttämällä tarkkuudella kaavan sisältövaatimusten täyttymistä.

Kaavaratkaisun sisällöllinen lainmukaisuus

Kaavavalmistelua varten laadituista selvityksistä ilmenee, että tielinjauksen valinnassa on jouduttu ottamaan huomioon useita keskenään ristiriitaisia tavoitteita ja arvoja liittyen kustannuksiin sekä asutukselle ja ympäristölle aiheutuvaan haittaan. Hallinto-oikeuden tulee arvioida, täyttääkö maakuntakaavaan

valittu ratkaisu maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyt kaavan sisältövaatimukset. Hallinto-oikeus ei arvioi sitä, olisiko jokin toinen linjausvaihtoehto parempi tai tarkoituksenmukaisempi.

Valtatie 12 on vilkkaasti liikennöity itä-länsisuuntainen TEN-T poikittaisväylä, jonka liikenteestä huomattava osuus on raskasta liikennettä. Lahden ja Kouvolan välisellä osuudella on väylän mutkaisuuden vuoksi puutteita liikenneturvallisuudessa ja ohituskaistojen ja rinnakkaistien puuttuminen alentaa tien keskinopeuksia. Väylän merkittävyys ja liikenteen laatu huomioon ottaen kaksikaistainen väyläratkaisu ei riitä turvaamaan liikenteen sujuvuudelle asetettuja vaatimuksia, vaan tien parantamisessa on varauduttava vähintään ohituskaistojen rakentamiseen. Näissä olosuhteissa olemassa olevan tien parantamiseen nähden kustannuksiltaan kalliimman väylän rakentamiselle osittain uuteen maastokäytävään on esitetty asianmukaiset perusteet. Kaavaratkaisussa on otettu riittävällä tavalla huomioon talouden kannalta kestävät liikenteen järjestelyt.

Uusi rakennettava valtatie sijoittuu rinnakkaistieksi jäävän väylän eteläpuolelle Uudenkylän, Arolan ja Haarankylän kohdalla. Uudenkylän ja Haarankylän kohdalla uuden ja vanhan väylän väliin jää noin puolen kilometrin levyinen vyöhyke ja Arolan kohdalla noin kilometrin levyinen vyöhyke. Nykyisen tielinjauksen läheisyydessä on runsaasti asutusta ja erityisesti Uudenkylän kohdalla melulähteen siirtyminen kauemmas pienentää taajaman melu- ja päästörasitusta. Toisaalta taajaman ulkopuolisiin alueisiin kohdistuva haitta kasvaa. Hallinto-oikeuden saaman käsityksen mukaan tielinjaus ja asutus ovat kuitenkin yhteensovittavissa tarkemman suunnittelun keinoin. Kaavaratkaisulla ei aiheuteta maankäyttö- ja rakennuslaissa kiellettyä kohtuutonta haittaa alueen maanomistajille ja oikeuden haltijoille.

Arolan peltoaukea on luokiteltu huomioon otettavaksi laajaksi yhtenäiseksi peltoaukeaksi. Peltoalueella ei ole tunnistettu maakunnallisesti merkittäviä maisema-arvoja, mutta vireillä olevassa Uudenkylän osayleiskaavassa peltoalue on osoitettu maisemallisesti arvokkaaksi. Linjaus muuttaa merkittävästi olemassa olevaa avointa maisemaa. Hallinto-oikeus pitää asian arvioinnin kannalta merkityksellisenä sitä, että tielinjaus sijoittuu peltoalueen pohjoisosiin suhteellisen lähelle olemassa olevaa tietä. Peltoalueen pirstoutuminen jää tällä tavoin mahdollisimman vähäiseksi. Näissä oloissa kaava täyttää riittävällä tavalla maiseman vaalimista koskevan sisältövaatimuksen eikä ole myöskään vastoin valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.

Arolan pelto on tärkeä muuttolintujen levähdysalue. Varsinaista selvitystä alueen linnustosta ja muista olosuhteista ei ole laadittu kaavavalmistelua varten, mutta kaavan ja tiehankkeen valmistelussa on ollut mukana luonnonsuojeluyhdistyksiä. Tässä asiassa eri osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että peltoalue on maakunnallisesti tärkeä niin sanottu MAALI-alue. Meriluodon selitykseen on oheistettu kartta MAALI-alueen rajauksesta. Uuden väylän rakentaminen pienentää peltoaluetta. Väylä sijoittuu kuitenkin MAALI-alueen pohjoisosiin, eikä väylän rakentamisella merkittävästi pienennetä MAALI-alueen pinta-alaa. Kun vielä otetaan huomioon, että uusi väylä sijoittuu olemassa olevan vilkkaan tien läheisyyteen, tieratkaisun vaikutusta linnustoon on pidettävä vähäisenä. Kaava täyttää riittävällä tavalla luonnonarvojen vaalimista koskevan sisältövaatimuksen.

Eri linjausvaihtoehtoja selvitettäessä on laadittu luontoselvityksiä. Uudenkylän ja Mankalan välisellä alueella on löydetty useita arvokkaita luontokohteita, kuten metsälain 10 §:n mukaisia elinympäristöjä ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä alueita. Alueella on havaittu myös liito-oravia. Havaitut kohteet ovat pienialaisia ja ne voidaan ottaa huomioon tien tarkemman suunnittelun yhteydessä. Nastolan alueella on lisäksi laajoja pohjavesialueita erityisesti harjualueella. Nykyinen tie sijoittuu itä-länsisuuntaiselle pohjavesialueelle. Myös Arolan peltojen läheisyydessä on laaja pohjois-eteläsuuntainen pohjavesialue. Uutta linjausta ei ole mahdollista rakentaa pohjavesialueen ulkopuolelle. Tähän nähden sillä Relanderin valituksessa esitetyllä seikalla, että pohjavesialueiden rajaukset saattavat muuttua uusien selvitysten valossa, ei ole ratkaisevaa merkitystä. Maakuntakaavaan valittu ratkaisu ei nykyisen tiedon perusteella sijoitu itä-länsisuuntaisen muodostuman alueelle. Tarkemmat toimenpiteet pohjaveden suojelemiseksi ratkaistaan yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä. Kaava täyttää tältäkin osin riittävällä tavalla luonnonarvojen vaalimista koskevan sisältövaatimuksen.

8. Koverolan ja asiakumppanien valitus (Pikijärven ampumarata)

8.1. Saatu selvitys

Pikijärven ampumarata (ea2) sijaitsee Heinolan kaupungin keskustan ja Konniveden välisellä maakuntakaavan valkoisella alueella Pikijärventien varrella. Kaavamerkinnällä osoitetaan merkitykseltään seudullisiksi kehitettävät ampumarata-alueet, joille yleisön pääsy on kielletty tai rajoitettu. Suunnittelumääräyksen mukaan ampumaratojen suunnittelussa tulee pyrkiä lieventämään meluvaikutuksia ja haitallisia vaikutuksia maaperään.

Ampumarataa ympäröi halkaisijaltaan kolmen kilometrin pituinen melualueita osoittava merkintä, jolla osoitetaan alueet, joilla yleiset melutason ohjearvot voivat ylittyä. Melualueet kuvaavat maakuntakaavan mahdollistaman tulevan toiminnan melualueita eivätkä nykyisen toiminnan melualueita. Suunnittelumääräyksen mukaan alueelle ei tule osoittaa uutta asutusta tai muuta melulle herkkää toimintaa.

Kaavaselostuksen mukaan ampumaradoista on maakuntakaavassa osoitettu sellaiset, joiden katsotaan olevan tulevaisuudessa merkitykseltään seudullisia. Maakuntakaavassa on osoitettu yhteensä kuusi ampumarataa. Melualuemerkinnällä osoitetaan alueet, joilla yleiset melutason ohjearvot (Lden 55 dB ja LA_{max} 60 dB) voivat ylittyä. Merkintää käytetään merkitykseltään seudullisten ampumaratojen ympärillä. Melualueiden rajaukset tulee tulkita yleispiirteisinä ja niitä voidaan tarkentaa melua aiheuttavien toimintojen suunnittelun tarkentuessa. Melualueille ei tule osoittaa uutta asutusta tai muuta melulle herkkää toimintaa. Näin annetaan melualueella sijaitseville toiminnoille mahdollisuus kehittyä ilman laajempia ristiriitoja muun maankäytön kanssa ja samalla voidaan ehkäistä melun haitallisia vaikutuksia.

Melualueen koko kuvaa maakuntakaavan mahdollistaman melua aiheuttavan toiminnan laajuutta. Pikijärven melualue on eräitä muita melualueita laajempi, koska täällä on painetta ja mahdollisuuksia lisätä ampumatoimintaa merkittävästi tulevaisuudessa. Melualueiden muodot riippuvat saatavilla olevista meluselvityksistä ja tulevaisuuden suunnitelmien tarkkuudesta. Pikijärvelle sijoitettavista uusista ampumaradoista ja niiden suuntautumisesta ei ole vielä mitään tarkempia suunnitelmia, joten melualue on esitetty karkeana ympyränä.

Päijät-Hämeen ampumaradat ja moottoriurheiluradat (WSP 13.11.2013) -nimisessä selvityksessä on arvioitu Päijät-Hämeen alueella toimivien ampumaratojen nykytilaa ja kehityspotentiaalia maakunnallisen merkittävyyden näkökulmasta. Taajama-alueiden laajetessa hyvien kulkuyhteyksien päässä sijaitsevat paikat ovat käyneet vähäisiksi. Aluevarausten osoittaminen on tärkeää, jotta harrastaminen voi tapahtua turvallisissa ja valvotuissa olosuhteissa.

Maakunnallista merkittävyyttä on lähestytty mahdollisimman kokonaisvaltaisesta näkökulmasta. Ratoja käyttävien ja ne omistavien seurojen intressit on otettu huomioon kyselytutkimusten avulla. Lisäksi ampumaratojen toimintojen aiheuttamat vaikutukset alueen ympäristön tilaan, ratojen lähiasutukseen ja maankäytön suunnitteluun on huomioitu toimintojen laajentamis- ja keskittämismahdollisuuksien arvioinnissa. Näiden näkökulmien esiin saamisessa on käytetty kaavoitus- ja ympäristöviranomaisten haastatteluita, kaava-aineistoja, ympäristölupapäätöksiä ja niihin liittyviä selvityksiä.

Pikijärven ampumarata on Heinolan ampujat ry:n hallinnoima rata-alue, jossa on pistooli-, kivääri-, riistamaali-, hirvi-, siluetti-, practical-, jousi-, skeet- ja traprata. Rata-alueen luokitus on kansainvälinen ampumakeskus ja radat soveltuvat siten SM- ja MM-tason kilpailuihin. Laukausten määrä on yli 100 000 vuodessa. Selvitystä laadittaessa Hollolan Hälvälän ampumaratojen toimintaa on oltu lakkauttamassa. Selvityksessä on arvioitu, että kilpailu- ja harjoitustoimintoja voidaan siirtää muiden ratojen ohella myös Pikijärvelle. Lakkauttamisesta on sittemmin luovuttu.

Radalle on vuonna 2006 myönnetty ympäristölupa. Nykyisessä laajuudessa radan toiminnasta ei ympäristöviranomaisen arvion mukaan ole haittaa ympäristölle. Ampumarata on Konniveden vuonna 2006 hyväksytyssä osayleiskaavassa merkitty ampumarata-alueeksi (EA). Kahden kilometrin säteellä radasta on 155 asukasta.

8.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Kun otetaan huomioon kaavavalmistelua varten laadittu Päijät-Hämeen aluetta koskeva ampumarataselvitys ja se, ettei maakuntakaavassa ratkaista ampumaradalla sallitun toiminnan laajuutta ja toisaalta se seikka, että alueen on voimassa olevassa ympäristöluvassa todettu soveltuvan ampumarajoitteluun, kaavapäätös on perustunut riittäviin selvityksiin.

Pikijärven ampumaradalla on saadun selvityksen perusteella tällä hetkellä monipuoliset harjoitusmahdollisuudet, ampumarata soveltuu kansainvälisten kisojen järjestämiseen ja se on kohtuullisesti saavutettavissa. Näiden seikkojen perusteella ampumarata on voitu luokitella seudullisesti kehitettäväksi ampumaradaksi. Valituksessa mainitulla Hälvälän ampumaradalla ei ole tämän luokittelun kannalta merkitystä.

Pikijärven ampumarata sijaitsee maaseutumaisella harvaan asutulla alueella, mikä puoltaa melua aiheuttavan toiminnon sijoittamista sen nykyiselle paikalleen. Kaavaratkaisu ei ole lainvastainen yksin sillä perusteella, että ampumaradan vaikutusalueella on asutusta. Nykyisessä laajuudessa Pikijärven ampumaratatoiminnan harjoittaminen edellyttää ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa. Ympäristölupamenettelyssä sovelletaan ampumaratoja koskevaa erityislainsäädäntöä ja selvitetään tarkemmin toiminnan melutasot.

Ympäristölupamenettelyssä tulee siten tarkemmin arvioitavaksi toiminnan laatu ja laajuus sekä se, minkälaisin lupamääräyksin ampumaratatoiminnasta aiheutuvaa haittaa on ehkäistävä. Tähän nähden maakuntakaavapäätöstä ei ole pidettävä lainvastaisena sillä valituksessa esitetyllä perusteella, ettei suunnittelumääräyksessä ole annettu tarkempia melua koskevia ohjeita tai kieltoja.

Kun otetaan huomioon ampumaradan sijainti ja asutuksen vähäisyys sekä se seikka, että toiminnasta lähiasutukselle aiheutuvat meluhaitat ovat ehkäistävissä ympäristölupa-otettavien määräyksin, valituksen kohteena oleva ampumarata on sovitettavissa muuhun yhdyskuntarakenteeseen eikä varauksella aiheutu kohtuutonta haittaa muille maanomistajille tai oikeuden haltijoille.

Valituksessa esitetyt ympäristöluvan mahdolliseen noudattamatta jättämiseen liittyvät perusteet eivät tule arvioitaviksi maakuntakaavapäätöstä koskevan valituksen yhteydessä.

9. Päijätsalon Osuuskunnan valitus (Päijätsalon R-alueet ja V-alue)

9.1. Saatu selvitys

Kaavamerkinnot

Sysmän Päijätsalo-niminen saari sijaitsee Päijänteellä. Päijätsalo sisältyy 634 hehtaarin suuruiseen matkailun ja virkistyskehitämisen kohdealueeseen (mv9, Suopelto-Päijätsalo-Ilola). Merkinnot osoittavat alueita, joita kehitetään erityisesti matkailun, matkailuelinkeinon, golfin, vapaa-ajan asumisen ja sen eri muotojen muutosten, sekä ulkoilun, virkistyskäytön ja luontoympäristön kestävän hyödyntämisen alueina.

Päijätsaloon on osoitettu kaksi loma- ja matkailualueita (R). Pohjoisosassa on 25 hehtaarin suuruinen Lehtoniemi-Honkasaarten loma- ja matkailualue (R5) ja etelä- ja keskiosissa 77 hehtaarin suuruinen Päijätsalon loma- ja matkailualue (R6). Merkinnot osoittavat loma-asumiselle ja matkailua palveleville toimintoille varatut seudullisesti tai maakunnallisesti merkittävät alueet. Suunnittelumääräyksen mukaan alueiden suunnittelussa ja kehittämisessä tulee ottaa huomioon toimintojen sopeutuminen ympäristöön, palvelujen saatavuus sekä huolehtia yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, ettei toiminnasta aiheudu ympäristölle merkittävää haittaa.

Päijätsalon keskiosiin on osoitettu 98 hehtaarin suuruinen virkistysalue (V41, Päijätsalon virkistysalue). Merkinnot osoittavat yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettuja alueita. Suunnittelumääräyksen mukaan alue varataan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttökäytöksien ja niiden erityispiirteiden säilyminen sekä kehittämismahdollisuudet, alueen saavutettavuus, riittävä yleis- ja erityispiirteisiin liittyvä palvelu- ja varustetaso sekä ympäristöarvot ja viher- tai ulkoilureittien jatkuvuus virkistysalueilla.

Päijätsalossa on lisäksi kaksi luonnonsuojelualueita (SL). Päijätsalon länsiosissa on Päijätsalon Vuoren 21 hehtaarin suuruinen luonnonsuojelualue (SL217), joka on myös Natura 2000 -verkostoon sisältyvä Päijätsalo-niminen alue (nat75). Välittömästi kyseisen alueen itäpuolella sijaitsee Päijätsalo 2 -niminen 12 hehtaarin suuruinen luonnonsuojelualue (SL56). Luonnonsuojelualueita

koskevalla merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Suunnittelumääräyksen mukaan alueella ei saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja. Mainitut luonnonsuojelualueet ovat myös osa Päijänteen kansallispuistoa.

Kaavaan on merkitty myös valtioneuvoston periaatepäätökseen 1995 perustuva valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen rajausta, johon kuuluu muun muassa koko Päijätsalon saari.

Kaavaselostus

Kaavaselostuksessa on todettu muun ohella, että maakuntakaavan maaseutu-alueilla tarkoituksena on osoittaa merkittävät loma- ja matkailualueet, matkailualueiden toimiminen tukikohtina ja palvelualueina sekä edistää Päijänteen matkailullisia valmiuksia. Matkailuun osoitettujen alueiden tarkoitus on muodostaa luonteva loma- ja matkailualueiden verkosto, joka tukee myös kylien ja vapaa-ajan asumisen kehittymistä ja mahdollisia muutoksia pysyvään asumiseen. Lähtökohtaisesti on esitetty olemassa olevia matkailukeskuksia ja -alueita. Aluevarauksia on tarkistettu kuntaneuvottelujen ja elinkeinoelämän toimijoiden esitysten pohjalta. Aluevarauksissa on otettu huomioon yhdyskuntainfran järjestämistä ja korostettu tulevien toimintojen sopeutumista ympäristöön. Sijoittumisessa on otettu huomioon alueiden saavutettavuus ja matkailun veto-voimaisuutta tai toimintaedellytyksiä parantavia seikkoja, kuten varsinaisen aluevarauksen läheisyydessä olevat ulkoilu- tai virkistytymismahdollisuudet maa- ja vesialueilla. Mahdollisilla ympäröivillä kehittämiskohdemerkinnöillä tuodaan esille laajemman alueen mahdollisen kehityskulun suuntaa ja erityispiirteitä.

Vaikutusten arvioinnin osalta on todettu muun muassa, että loma- ja matkailu-alueiden varaukset edistävät monipuolisen elinkeinoelämän kehittymistä. Loma- ja vapaa-ajan asuminen sekä matkailu voivat aiheuttaa häiriöitä paikalliseen elämään. Loma- ja matkailualueiden ympäristövaikutukset voivat ulottua laajallekin alueelle. Lisääntyvä loma- ja matkailupalvelujen käyttö muuttaa rannan läheisyydessä rantamaisemaa ja rannan laatua ja sillä on vaikutuksia vesistöihin. Suunnitelmallisella maankäytöllä voidaan ohjata toimintaa hyvin kestäville alueille ja pitää rantamaisemat hyvinä ja näkymät järveltä rauhallisina. Toimintojen keskittäminen säästää luontoa sekä luo taloudellisesti edullisen rakenteen.

Maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ovat yleensä matkailualueilla vetovoimatekijöitä ja niitä vaalitaan. Maakuntakaavan tavoitteena on välittää tieto seudun valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävistä alueista ja kohteista ja edistää niiden vaalimista ja käyttöä niiden arvon mukaisesti sekä välttää mahdollisia ristiriitoja huomioimalla kulttuuri- ja maisema-arvot suunnittelun lähtökohtina.

Selvitykset

Päijät-Hämeen virkistys- ja retkeilyalueiden nykytila (Liuksiala 2012) -nimiseen selvitykseen on koottu ajantasainen tieto Päijät-Hämeen vuonna 2006 hyväksytyyn maakuntakaavan V-, VRs-, MU- ja mv-alueista. Raportin tietojen avulla arvioidaan nykyisen virkistysalueverkon riittävyttä maakunnan tarpeisiin. Päijätsalon 159,5 hehtaarin kokoisien virkistysalueiden osalta on todettu,

että Päijänteen kansallispuistoon rajautuva Päijätsalon alue soveltuu erinomaisesti retkeilyyn ja virkistäytymiseen ja sen saavutettavuus on hyvä. Alue on kokonaisuudessaan luonnon- ja maisema-arvoiltaan arvokas kohde. Päijätsalon luonto on säilynyt lähes koskemattomana ja osa alueesta on rauhoitettu. Alueen kasvillisuus on vaihtelevaa. Pyydysniemen nuotiopaikka ja Päijänteen Tehinselälle avautuva näköalapaikka on palvellut veneilijöitä ja retkeilijöitä jo 1800-luvulta lähtien. Alueella on luontopolku opastauluineen, näkötorni, nuotiopaikka, kuivakäymälä, paikoitusalue, opasteet ja vierasvenelaituri.

Suopellon ja Päijätsalon alueelle sijoittuu 630,2 hehtaarin suuruinen Suopelto-Päijätsalo-Ilola -niminen kehittämisen kohdealue, joka selvityksen mukaan soveltuu hyvin virkistäytymiseen. Kehittämisen kohdealueella on useita loma-asuntoalueita ja Päijätsalon eteläkärjessä on matkailuun soveltuva majatalo.

Päijät-Hämeen maakuntahallituksen lausunnossa on todettu virkistysalueiden pienentymisen osalta muun muassa, että Päijätsalon saarella sijaitsevan Päijälän yksityisomistuksessa olevan maatilalla alueelta on poistettu noin 30 hehtaaria talouskeskukseen liittyvää maa-aluetta ja jo rakennettua ranta-aluetta, jotka eivät muutoinkaan voisi olla tosiasiallista yleistä virkistysaluetta. Niiden poistaminen ei aiheuta todellista virkistysalueiden pienentymistä entiseen käyttömahdollisuuteenkaan verrattuna.

Päijät-Hämeen rakennettua kulttuuriympäristöä (Päijät-Hämeen liitto 2006) koskevan selvityksen tarkoituksena on ollut tunnistaa ja tuoda esille Päijät-Hämeen rakennetun kulttuuriympäristön ominais- ja erityispiirteet. Inventoinnin tietoja on hyödynnetty vuonna 2006 hyväksytyyn maakuntakaavan kaavamerkintöjä ja aluevarauksia sekä suunnittelu- ja suojelumääräyksiä laadittaessa.

Suopellon huvila-asutus on arvioitu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Päijätsalon pohjoisin osa on sisällytetty aluerajaukseen Suopellon ja Ilolan lisäksi. Aluekuvauksen mukaan huvila-alue on säilyttänyt alkuperäisen 1800-luvun loppuun palautuvan luonteensa. Uudempi vapaa-ajan asutus on sijoittunut väljästi ja noudattaa pienimittakaavaista rakentamista. Laivalaiturin kupeessa toimii kesäravintola ja sen lähetyvillä on entinen kauppa.

Päijät-Hämeen maisemaselvityksen (Päijät-Hämeen liitto ym. 2006) tavoitteena on ollut selvittää maakuntakaavan laadinnan ja maankäytön suunnittelun kannalta keskeistä ja ajantasaista tietoa alueen maiseman rakenteesta, ominaisista piirteistä ja alueellisista eroista. Päijätsalon alue on todettu maakunnallisesti arvokkaaksi, mutta Päijätsalon saariosa on jätetty rajauksesta pois.

Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2011 koskee ensisijaisesti valtakunnallisesti arvokkaita maisemakokonaisuuksia ja maisemanähtävyyksiä. Maiseman ominaisluonteen ja erityispiirteiden tunnistamiseksi aluetta tarkastellaan muun muassa maisemarakenteen ja luonnonpiirteiden, kulttuurihistoriallisen jatkuvuuden sekä maiseman visuaalisten piirteiden ja maisemakuvan näkökulmasta. Valtakunnalliseen arvoluokkaan kuuluvien maisema-alueiden tulee edustaa maisemamaakunnalleen tyypillisiä tai muuten edustavia maisematyyppisiä.

Päijätsalo ja Suopelto kuuluvat Päijänteen vuorimaaksi nimettyyn maakunnalliseen maisematyyppiin. Se on muuta Hämettä suurimittakaavaisempaa vuorimaata ja yhdistyy Päijänteen pohjoisosien keskisuomalaiseen maisematyyppiin. Leimallisia ovat kuusivaltaisen sekametsän peittämät harvaan asutut

moreeni- ja kallionselänteet sekä siirtolohkareiden suuri määrä. Kyliä on vähän ja viljelyalueet ovat hyvin pieniä.

Päijätsalon maisemakuvaa luonnehtivat kiviset rannat ja vehmas kasvillisuus. Saaren mantereen puoli on näkymiltään monipuolinen rikkonaisten salmien ja lahdelmien mosaiikki. Päijätsalon saaren länsiosassa olevan korkeimman selänteen laki kohoaa noin 86 metriä Päijänteen pintaa korkeammalle ja erottuu jyrkkäpiirteisenä metsän peittämänä saarena kauas Päijänteelle. Saari on pinnanmuodoiltaan vaihtelevaa vuorimaata, jossa kallioperän päällä on moreeni-peite. Päijätsaloo halkovat luontopolut. Saaren korkeimmalle kohdalle on rakennettu näkötorni vuonna 1899 ja sieltä on upeat näkymät Päijänteelle. Suopellon ja Ilolan alueelle on syntynyt huvilayhdyskunta 1800-luvulla. 2000-luvulla maisema-alue on muuttunut huomattavasti. Päijätsaloon on jo noussut tiivis vapaa-ajanasuntoalue. Suopellon-Ilolan aluetta kehitetään ja Suopellon uuden satama-alueen rakentaminen on alkanut. Päijätsalon ympäristön vesialueiden pienet rakentamattomat saaret muodostavat kasvillisuudeltaan ja maisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden. Saaret ja rantaniityt ovat tärkeitä lintujen pesimäalueita.

Päijätsalo kuuluu valtioneuvoston vuonna 1995 tekemän periaatepäätöksen mukaiseen valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Inventoinnissa on esitetty rajausta poistettavaksi. Maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen on esitetty sisällytettäväksi osia Päijätsalon pohjoispuolella sijaitsevista Suopellon ja Ilolan alueista sekä eräitä pienempiä saaria.

Ympäristöministeriön tietokortista ilmenee, että Päijätsalon Natura-alueen (FI0363001) suojeluperusteena on boreaalinen luonnonmetsä -luontotyyppi. Alueen länsiosa kohoaa ensin tasaisesti itää kohti. Itäosassa maasto kohoaa jyrkästi kalliopaljastumille ja -jyrkänteille. Alueen korkeimmalle kohdalle, joka on 158,5 metriä merenpinnan ja 80 metriä Päijänteen pinnan yläpuolella, on vuonna 1899 rakennettu näkötorni. Kohteen metsät ovat pääosin vanhaa kuusivaltaista mustikkatyypin kangasmetsää. Itäosan kallioalueet ovat mänty-valtaisia ja Päijänteen ranta-alueet kuusi-koivu -sekametsiä. Metsät ovat saaneet kehittyä pitkään luonnonmukaisesti, joten alueella on vanhojakin puita ja kohtalaisesti lahoppuuta. Kohde edustaa hyvin Päijänteen suurjärven ympäristön vuorimaan alkuperäistä metsäluontoa. Alueen linnustoon kuuluu ikimetsien lajeja, kuten pikkusieppo, palokärki, pohjantikka ja idänuunilintu. Alue on ollut jo pitkään tunnettu ja suosittu maisemanähtävyys ja retkeilykohde. Siellä on rakennettu polkuverkko ja luontopolku näkötornin lisäksi.

Päijät-Hämeen maakuntakaavan Natura 2000 vaikutustenarvioinnin tarveharkintaa koskevassa selvityksessä (Mäkinen, 19.5.2014) on todettu, että kaavamerkinnot eivät todennäköisesti merkittävästi heikennä Päijätsalon Natura-alueen FI0363001 suojeluperusteina olevia luontoarvoja.

9.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Selvitysten riittävyys ja Natura-arvioinnin tarve

Maakuntakaavaa varten on selvitetty Päijätsalon ja sen lähialueen virkistys-, luonto- ja maisema-arvot ja kaavaselostuksessa on arvioitu loma- ja matkailu-alueiden vaikutuksia ympäristöön. Maakuntakaava on perustunut riittäviin selvityksiin, joiden avulla on mahdollista arvioida maakuntakaavan sisältövaatimusten täyttymistä.

Päijätsalossa sijaitsevan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen osalta on laadittu tarveharkinta. Natura-aluetta koskeva selvitys on niukka eikä johtopäätöksiä ole lainkaan perusteltu. Tältä osin on otettava huomioon, että Natura-alueen suojeluperusteena on metsätyyppi ja että Natura-aluetta ympäröi laaja virkistysalue. Tähän nähden maakuntakaavan R-alueilla ei todennäköisesti merkittävästi heikennetä verkostoon sisällytetyn alueen luonnonarvoja eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen selvityksen laatiminen ole ollut tarpeen.

Kaavan sisällöllinen lainmukaisuus

Maakuntakaavassa Päijätsalon virkistysaluetta on pienennetty merkittävästi (61 hehtaaria) suhteessa edelliseen maakuntakaavaan. Maakuntahallituksen lausunnon mukaan tästä noin 30 hehtaaria koostuu yksityisomisteisesta maatalan talouskeskuksen käsittävästä alueesta, joka ei ole ollut virkistyskäytössä. Lisäksi noin 10 hehtaarin suuruinen Päijätsalon Osuusunnan omistama alue on muutettu luonnonsuojelualueeksi. Samanaikaisesti loma-asumiseen varatut alueet (RA) on muutettu loma- ja matkailualueeksi (R) ja rakentamiseen varattujen alueiden pinta-ala on kasvanut 14 hehtaaria. Päijätsalo on valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan sisällytetty valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin ja kyseinen maisema-alue on osoitettu maakuntakaavassa (kmv108).

Päijätsalon pohjoisosissa on 1800-luvun lopulla rakennettuja huviloita. Päijätsalon pohjois-, itä- ja etelärannoille on muodostunut rakennuspaikkoja ja Päijätsalon eteläosissa on tiiviimmin rakennettu loma-asuntoalue. Päijätsalossa on maakuntakaavan taustaselvitysten perusteella monipuolinen maisemallisesti arvokas virkistysalue, ja sinne on hyvät kulkuyhteydet myös vesiteitse. Tähän nähden loma- ja matkailualueen sovittamista Päijätsalon nykyiseen maankäyttöön voidaan pitää kaavan tavoitteiden mukaisena, eikä kaavapäätös ole yhdyskuntarakennetta koskevan sisältövaatimuksen vastainen.

Loma- ja matkailualueita koskeva varaus mahdollistaa hyvin erityyppistä toimintaa. Maankäytön muutokset voivat olla ristiriidassa erityisesti maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen kanssa. Päijätsalo sisältyy edelleen valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisiin valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin. Maisema- ja kulttuuriympäristön arvoja ilmentävät merkinnät eivät kuitenkaan sellaisenaan merkitse, että alue tulisi säilyttää muuttumattomana. Hallinto-oikeus pitää tässä asiassa merkityksellisenä sitä, että Päijätsalon ympäristössä näkyy jo ihmisen tekemät muutokset muun muassa siten, että Päijätsaloon on muodostunut vähäistä enemmän loma-asutusta. Kun vielä otetaan huomioon, että loma- ja matkailualueet on osoitettu olemassa olevan asutuksen yhteyteen ja että Päijätsaloon jää edelleen suuri yhtenäinen noin 98 hehtaarin suuruinen virkistysalue, maakuntakaavassa on riittävällä tavalla otettu huomioon maiseman ja kulttuuriperinnön vaaliminen sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys. Kaavassa on valtakunnallisten alueidenkäyttövoitteiden mukaisesti huolehdittu maankäytön muutosten soveltumisesta arvokkaille maisema-alueille. Rakentamisen luonne ja tehokkuus sekä maiseman sietokykyä koskevat seikat tulevat ratkaistavaksi yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Matkailun lisääntyminen kohdistaa lisärasitusta olemassa oleville virkistysalueille ja luonnonsuojelualueille. Alueella ei saadun selvityksen perusteella

ole kuitenkin erityisen haavoittuvia arvoja ja Päijätsalon Natura 2000 -verkostoon sisältyvä alue on nykyiselläänkin osa Päijätsalon retkeilykokonaisuutta. Asian arvioinnissa on lisäksi otettava huomioon, että virkistysalue on edelleen laaja ja yhtenäinen ja se ympäröi Päijänteen kansallispuistoon kuuluvia luonnonsuojelualueita. Matkailun lisääntymisestä aiheutuvien haittojen ehkäisemistä koskevat toimenpiteet tulevat tarkemmin arvioitaviksi yksityiskohtaisemman kaavoituksen yhteydessä. Maakuntakaavassa on riittävällä tavalla otettu huomioon luonnonarvojen vaaliminen ja ekologista kestävyyttä koskeva sisältövaatimus.

10. Pentti Lankisen kuolinpesän valitus (Lusinkallion pohjavesialue)

Lusinkallion 94 hehtaarin suuruinen tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue (pv120) sijaitsee Orimattilan Artjärven eteläosassa maakuntakaavan maaseutumaisella alueella. Suunnittelumääräyksen mukaan alueella tulee kiinnittää erityistä huomiota pohjaveden suojeluun. Pohjavesille riskejä aiheuttavat uudet toiminnot on sijoitettava ensisijaisesti pohjavesialueiden ulkopuolelle. Jos toimintoja kuitenkin sijoitetaan pohjavesialueille, on ne suunniteltava siten, että ehkäistään pohjavesien pilaantuminen rakenteellisin suojaustoimenpitein. Valituksessa ilmoitettujen tietojen mukaan Pentti Lankisen kuolinpesän omistamasta 50 hehtaarin suuruisesta maa-alueesta noin 35 - 40 hehtaaria sijaitsee maakuntakaavan mukaisella pohjavesialueella.

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus määrittelee ja luokittelee pohjavesialueet. Päijät-Hämeen maakuntahallituksen lausunnon mukaan valituksen kohteena oleva pohjavesialue on osoitettu kaavassa ELY-keskukselta saatujen tietojen mukaisesti. Valituksessa ei ole kyseenalaistettu vedenhankintaan soveltuvan pohjavesialueen sijaintia kyseisellä alueella.

Pohjaveden pilaamiskielto on voimassa huolimatta siitä, onko pohjavesialue osoitettu maakuntakaavassa vai ei. Maakuntakaavassa ei ole asetettu maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaisia rakentamisrajoituksia tai muita valituksessa esille tuotuja rajoituksia. Kuolinpesän mainitsemista maankäytön sekä maa- ja metsätalouden harjoittamiseen liittyvistä rajoituksista säädetään muussa kuin kaavoitusta koskevassa lainsäädännössä. Valitusperusteet kohdistuvatkin oikeastaan pääosin muualla säädettyihin rajoituksiin, joiden asianmukaisuuden tai kohtuullisuuden tutkiminen ei kuulu maakuntakaavan laillisuusarviointiin.

Pohjavesialuetta koskevien suunnittelumääräysten tarkoituksena on ohjata kuntien yksityiskohtaisempaa kaavoitusta. Suunnittelumääräykset ovat maakuntakaavan yleispiirteisyys huomioon ottaen riittävän selkeitä. Maakuntakaavan yhteydessä ei ratkaista mahdollisia korvauskysymyksiä.

Pohjavesialuetta koskeva merkintä ei ole valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

11. Pekka Salmen ym. valitus

11.1. Iitti

Maakuntakaavan päätöksentekoaikajankohtana vuosia jatkunut aluehallintouudistuksen valmistelu on ollut edelleen kesken. Päätöstä tai lakia uudesta maakuntajaosta ei ole tehty. Näissä olosuhteissa Iitin kuntaa ei ole valituksessa esitetyllä tavalla tullut ottaa huomioon Päijät-Hämeen maakuntakaavan valmistelussa.

11.2. Yhdyskuntarakenne

11.2.1. Saatu selvitys

Taajamatoimintojen aluetta (A) koskevalla merkinnällä osoitetaan asumiseen ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle rakentamisalueita, päiväyliä pienempiä liikennealueita, virkistys- ja puistoalueita sekä yhdyskuntateknisen huollon alueita sekä näiden tarvitsemia laajentumisalueita.

Kaavaselostuksen mukaan maakuntakaavan taajamatoimintojen alueet pohjautuvat vuonna 2008 vahvistetun maakuntakaavan taajamatoimintojen alueisiin. Taajamien osalta maakuntakaavassa esitetään maankäytön pitkän aikavälin suuntaviivat ohjeeksi taajamien yleis- ja asemakaavoitukselle ja liikennesuunnittelulle sekä perustaksi yritysten ja kuntien toiminnallista suunnittelua varten. Suunnittelun lähtökohtina ovat olleet kunkin taajaman luontaiset olosuhteet kuten väestön ja työpaikkojen kehitys lähivaikutusalueilla ja laajentamisedellytykset sekä maisema- ja kulttuuriarvot. Taajamatoimintojen alueissa on tarpeen jättää varaa myös olemassa olevaa ja uutta yritystoimintaa varten, jotta saataisiin työpaikkoja lähelle asukkaita. Päijät-Hämeen rakennetarkasteluissa on tutkittu kolmea väestömäärältään ja sijoittumisratkaisuiltaan erilaista maakunnan aluerakenteen kehitysvaihtoehtoa. Maakuntavaltuusto päätti luonnosvaiheen kuulemisen perusteella asettaa tavoitteeksi 232 000 asukasta vuonna 2035 (ns. voimakkaamman kasvun vaihtoehto).

Tähtiniemen alue sijoittuu Heinolan keskustan länsipuolella sijaitsevalle suuralle niemelle ja valtatie neljä kulkee alueen läpi. Valtatien itäpuolinen 38 hehtaarin suuruinen osa on nimetty Sepänniemen taajamatoimintojen alueeksi (A25). Kaavaselostuksen liiteosan mukaan Sepänniemen alue on pääosin toteutunut ja Tähtiniemen alue on uusi taajaman osa. Valtatien länsipuolinen 140 hehtaarin suuruinen osa on Tähtiniemen länsirannan taajamatoimintojen alue (A26). Kaavaselostuksen liiteosan mukaan kyse on uudesta taajama-alueesta moottoritien länsipuolella palveluiden läheisyydessä.

Tähtiniemen pohjoisimpaan osaan on osoitettu 25 hehtaarin suuruinen Tähtiniemenkärjen virkistysalue (V10), joka on taajamarakennetta jäsenöivä virkistysalue. Voimassa olevassa maakuntakaavassa virkistysalueen pinta-ala on 29 hehtaaria.

Uusi-Sukuran 118 hehtaarin suuruinen alue (A15) sijaitsee Heinolan keskusta-alueen ja valtatie neljän pohjoispuolella Ruotsalaisen rannalla. Kaavaselostuksen mukaan se on uusi taajamatoimintojen alue lähellä palveluja.

Opinkankaan (A20) 40 hehtaarin suuruinen taajamatoimintojen alue sijaitsee Suomen Urheiluopiston läheisyydessä. Kaavaselostuksen mukaan kyse on osin toteutuneesta alueesta pohjavesialueella.

Tienvarren taajamatoimintojen (A22) 91 hehtaarin suuruinen alue sijaitsee Vierumäellä keskustan ja Suomen Urheiluopiston välisellä alueella. Kaavaselostuksen mukaan olemassa oleva tienvarren asutus tiivistyy uudeksi taajaman osaksi.

11.2.2. Hallinto-oikeuden johtopäätökset

Valituksessa mainitut taajamatoimintojen alueet Uusi-Sukuraa lukuun ottamatta ovat jo voimassaolevassa maakuntakaavassa osoitettuja asuinalueita. Uusi-Sukurin alue on aiemmin ollut niin sanottua valkoista maaseutumaista aluetta. Kaikki asumiseen ja taajamatoimintoihin varatut alueet sijoittuvat Heinolan kaupungin keskustan, Vierumäen keskustatoimintojen alueen tai Suomen Urheiluopiston läheisyyteen ja täydentävät siten olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Taajamatoimintojen läheisyyteen on varattu useita erikokoisia virkistykseen varattuja alueita ja alueet ovat lähellä valta- ja seututeitä. Näiden seikkojen perusteella maakuntakaavassa on riittävällä tavalla otettu huomioon valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vaatimus olemassa olevien yhdyskuntarakenteiden hyödyntämisestä sekä maakuntakaavan sisältövaatimukset tarkoituksenmukaisesta alue- ja yhdyskuntarakenteesta sekä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävydestä. Asiaa ei virkistysalueiden riittävyys osalta tule arvioida toisin sen vuoksi, että Tähtiniemen kärjen virkistysaluetta on pienennetty neljällä hehtaarilla. Tältä osin on otettava huomioon myös se seikka, että taajamatoiminnoille varatuille alueille on yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa varattava lähivirkistykseen tarkoitettuja alueita.

Taajamatoimintoihin varattuja alueita on Heinolan nykyiseen asukasmäärään nähden runsaasti. Asiassa on tältä osin otettava huomioon, että maakuntakaavoituksessa varaudutaan pidemmän aikavälin kehitykseen. Myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät varaamaan riittävästi tonttimaata. Kaavaa varten on laadittu asianmukainen väestökehitysennuste. Ennusteisiin liittyy aina epävarmuustekijöitä, joten kaavaa ei voi pitää lainvastaisena yksin sillä perusteella, että Heinolan väkiluku on viime vuosien aikana valituksen mukaan laskenut.

11.3 Läpiän purolehto

Läpiän purolehto sijaitsee noin 6 - 7 kilometriä Heinolan keskustasta kaakkoon päin Läpiänjärven ja Konniveden Tamppilahden välisellä alueella. Se on osoitettu 16 hehtaarin suuriseksi suojelualueeksi (S7). Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä suojelualueita, jotka voidaan toteuttaa luonnonsuojelu- ja/tai muun lainsäädännön perusteella. Merkintään liittyy maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus. Suunnittelumääräyksen mukaan alueella ei saa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja.

Kaavaselostuksessa purolehtoa on kuvattu maakunnallisesti arvokkaaksi louhikkoiseksi puronvarsilehdoksi, jolle on ominaista kuusivaltaisuus. Alueella esiintyy jalopuiden ja vaateliaan lehtolajiston lisäksi puronvarrella saniais- ja korpilaikkuja.

Päijät-Hämeen maakuntakaavan muutospainealueiden luontoselvityksessä 2013 on kuvattu selvitysalueen luonnonolot sekä arvokkaat luontokohteet ja lajiesiintymät vuonna 2013 tehtyjen maastoinventointien pohjalta. Läpiän kohteessa selvitys on laadittu noin 57 hehtaarin suuruiselta alueelta. Maastoselvityksissä ei todettu kohteita, jotka täyttäisivät luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisen suojeltujen luontotyyppien kriteerit. Arvokkaimmat luontoarvot sijaitsevat Tamppilahdelta alkavan ja Tamppilammen kautta Läpiänjärveen laskevan puron läheisyyteen. Tällä alueella on metsälain 10 §:n mukaisia kohteita sekä mahdollisesti vesilain 2 luvun 11 §:n tarkoittama noro ja samassa pykälässä tarkoitettu alle hehtaarin laajuinen luonnontilainen lampi (Tamppilampi).

Maakuntakaavan suojelualuemerkinä koskeva aluevaraus sisältää ne alueet, joilla edellä mainitun luontoselvityksen mukaan esiintyy erityisiä luontoarvoja. Maakuntakaavassa on otettu riittävällä tavalla huomioon luonnonarvojen vaaliminen.

11.4. Nynäsinsalo

Valituksessa mainitulla mv-alueella tarkoitetaan matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealuetta, jolla osoitetaan alueita, joita kehitetään erityisesti matkailun, matkailuelinkeinon, golfin, vapaa-ajan asumisen ja sen eri muotojen muutosten, sekä ulkoilun, virkistyskäytön ja luontoympäristön kestävästi hyödyntämisen alueina. Mv-5-alueella tarkoitetaan Vierumäen ja Heinolan välistä ulkoilumaastoa. Karttatarkastelun perusteella rajaukseen sisältyy maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta (MU1, Vierumäen ja Heinolan välinen ulkoilumaasto, Vierumäen urheiluopiston taustamaastoa), matkailuun varattuja alueita (R), Jyrängön taajamatoimintojen aluetta (A162), Konniveden vesialueita, maaseutumaista aluetta sekä valituksessa mainittu Konniveden rajoittuva Mustaniemen-Nikkarniemen virkistysalue (V11).

Mv-kohdemerkintä on yleispiirteinen ja se sisältää muun muassa Suomen Urheiluopiston alueet. Kohdemerkintään sisältyy kaavan tavoitteiden mukaisesti olemassa olevia matkailukeskuksia ja -alueita. Myös valituksessa mainittu Mustaniemen-Nikkarniemen virkistysalue on sisällytetty jo aiempaan vuonna 2006 hyväksytyyn maakuntakaavaan. Kaavapäätöksellä ei ole ratkaistu sitä, voidaanko alueelle perustaa vesiurheilukeskus. Alueen tarkempi käyttötarkoitus ja toiminnot ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

12. Hallinto-oikeuden loppujohtopäätös

Hallinto-oikeus voi tutkia valituksesta ainoastaan kaavan lainmukaisuutta koskevat valitusperusteet. Maakuntavaltuuston hyväksymää lainmukaista kaavaa ei voida kumota sillä perusteella, että valittajan käsityksen mukaan alueelle olisi tarkoituksenmukaisempaa laatia osin toisenlainen kaava. Maakuntavaltuuston päätös ei ole valituksissa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

13. Oikeudenkäyntikulut

Asiassa annetut ratkaisut huomioon ottaen Päijätsalon Osuuskunnalle eikä Salmelle ja hänen asiakumppaneilleen tule korvausta oikeudenkäyntikuluistaan.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Maankäyttö- ja rakennuslaki 188 § 1 mom (28/2016) ja 4 mom (132/1999)

Maankäyttö- ja rakennusasetus 1 §, 12 §, 30 § 1, 2 ja 3 mom

Luonnonsuojelulaki (1587/2009) 65 § 1 mom

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 7 § 2 ja 3 mom

Kuntalaki 90 § (1375/2007) ja 93 § (365/1995)

Kuntalaki (410/2015) 147 §

Hallintolainkäyttölaki 21 § 1 mom, 25 § 2 mom, 28 §, 41 §, 51 § 2 mom ja 74 §

Tuomioistuinelaki 4 luku 1 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa maankäyttö- ja rakennuslain 188 §:n 1 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla kunnallisvalituksin korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valitusosoitus on liitteenä (julkipanon jälkeen.valituslupa).

Esittelijäjäsen

Ria Savolainen

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet Eija Mäkelä, Elina Tanskanen ja Ria Savolainen.

Jakelu ja oikeudenkäyntimaksu

Päätös

Seppo Siivola
Sotilaankatu 7, 15700 LAHTI

Hallintolain 56 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen kirjelmän ensimmäisen allekirjoittajan Seppo Siivolan on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista toiselle allekirjoittajalle. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Juha Salila
Lopentie 335, 15880 HOLLOLA

Hallintolain 56 §:n 2 momentin säännös huomioon yhteyshenkilöksi ilmoitetun Juha Salilan on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista muille allekirjoittajille. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Mirva Oksanen
Vaarintie 107, 16630 TENNILÄ

Hallintolain 56 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen kirjelmän ensimmäisen allekirjoittajan Mirva Oksasen on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista muille allekirjoittajille. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Risto Helander
Kongintie 7, 16100 UUSIKYLÄ

Marjut Koverola
Melkunmäentie 25, 45700 KUUSANKOSKI

Hallintolain 56 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen kirjelmän ensimmäisen allekirjoittajan Marjut Koverolan on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista muille allekirjoittajille. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Markku Meriluoto
Puutarhatie 24 A 18, 16100 UUSIKYLÄ

Päijätsalon Osuuskunta
Asiamies: asianajaja Sakari Niemelä
Asianajotoimisto Ympäristölaki Oy
PL 208, 00131 HELSINKI

Pentti Lankisen kuolinpesä
c/o Katri Lankinen
Koivistontie 353, 07830 PUKARO

Hallintolain 57 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen Katri Lankisen on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista kuolinpesän muille osakkaille. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Marja Kassari
Pollarikatu 12 A 15, 15140 LAHTI

Hallintolain 56 §:n 2 momentin säännös huomioon ottaen kirjelmän ensimmäisen allekirjoittajan Marja Kassarin on ilmoitettava päätöksen tiedoksisaannista toiselle allekirjoittajalle. Jos hän tämän laiminlyö, hän on mainitun lain 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Pekka Salmi, Gleb Evtushenko, Simo Säynevirta ja Marika Säynevirta
Asiamies: Pekka Salmi
Keltamatarantie 8, 04300 TUUSULA

Jäljennös

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Tiedoksi

Ympäristöministeriö, PL 35, 00023 Valtioneuvosto

Sysmän kunnanhallitus

Hollolan kunnanhallitus

Lahden kaupunginhallitus

Heinolan kaupunginhallitus

Orimattilan kaupunginhallitus

Asikkalan kunnanhallitus

Oikeudenkäyntimaksu

250 euroa, laskutetaan myöhemmin

ris/kat

Valitusosoitus

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kirjallisesti **korkeimpaan hallinto-oikeuteen**, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valitusluvan myöntämisen edellytykset

Hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentin mukaan valitus lupa on myönnettävä, jos:

- 1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeitä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;
- 2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai
- 3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Valitusaika

Hallinto-oikeuden päätös on annettu julkipanon jälkeen. Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon silloin, kun se on annettu. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen antopäivästä**, sitä päivää lukuunottamatta.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä, johon on sisällytettävä myös valituslupahakemus, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- perusteet, joilla valituslupa tulisi myöntää
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Asioitaessa sähköisesti, allekirjoitusvaatimuksesta on säädetty erikseen. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa **korkeimmalle hallinto-oikeudelle**. Valituskirjelmän tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Valituskirjelmän ja muiden valitusasiakirjojen lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Korkeimman hallinto-oikeuden osoite

Postiosoite:

PL 180

00131 HELSINKI

Käyntiosoite:

Fabianinkatu 15

Helsinki

Puhelin: 029 56 40200

Telefax: 029 56 40382

Sähköposti: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi